

[164] Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte lørdag den 6. november 1971 kl. 9.

Møtet ble ledet av formannen, H e l g e S e i p .

Til stede var: P. Borten, Harry Hansen (for Fredheim), Frydenlund, Granli, Guttorm Hansen (forfall), Korvald, Otto Lyng, Margith Munkebye (forfall), Tor Oftedal, Erling Petersen, Seip, Willoch, Ingvaldsen, G.A. Larsen, Magnus Andersen, A. Hagen (for Austrheim), Bakken, K.J. Brommeland, Garbo, Sonja Ludvigsen, Norvik (for Stray), Thyness, Ulveseth og J.A. Vikan.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Statsminister Bratteli, utenriksminister Cappelen, statsrådene Kleppe, Handelsdepartementet, Treholt, Landbruksdepartementet og Hoem, Fiskeridepartementet.

Følgene embetsmenn ble gitt adgang til møtet:

Fra Utenriksdepartementet: Ambassadør Sommerfelt, direktør Holland og byråsjef Arnesen.

Fra Fiskeridepartementet: ekspedisjonssjef Gundersen.

Fra Handelsdepartementet: statssekretær Ribu.

Fra Landbruksdepartementet: direktør Ringen, underdirektør Bergflødt.

D a g s o r d e n :

Forhandlinger med EF.

Formannen: Jeg går ut fra at alle medlemmene har fått tilstillet en mappe med de memoranda om jordbruksforhandlingene og fiskeriforhandlingene som er overbrakt i Brussel. Jeg ber først utenriksministeren redegjøre.

Utenriksminister Cappelen: Dette møtet er kommet i stand på grunn av minstermøtet som skal holdes i Brussel tirsdag den 9. november. På dagsordenen for det møtet er ført opp jordbruk, forutsetningsvis de norske reaksjoner på EF's erklæring av 3. november. Det er den erklæring som den utvidede utenrikskomite har fått. Jeg nevner straks at det nå også er gjort kjent for oss at det på dagsordenen vil bli satt opp et punkt til, nemlig fiskeripolitikken. Vi fikk underretning om det i går middag. Vi fikk tilsendt et utkast til erklæring fra fellesskapsdelegasjonen vedrørende fiskeriproblemene. Det vil bli utdelt her nå. Vi oversatte dette i løpet av gårsdagen og kvelden i går og mangfoldiggjorde det. Dette er en foreløpig oversettelse. Den sier litt om dette, men jeg gjør oppmerksom på at Regjeringen ikke har hatt anledning til å drøfte dette. Vi skal ha et møte etter dette møtet, men det kan gis en foreløpig reaksjon overfor komiteen.

Det viktigste spørsmål i øyeblikket er det svar som den norske delegasjon skal gi Fellesskapet når det gjelder jordbrukspolitikken. Det er sendt til komiteen et utkast til norsk svar [165] på Fellesskapets forslag til løsning av de norske jordbruksproblemer. Det ble behandlet foreløpig i Regjeringen i går og ble

umiddelbart etter sendt komiteen. Det er forutsetningen at Regjeringen skal behandle dette spørsmål videre i sitt møte i dag, slik at den endelige tekst blir utformet. Jeg vil be om at landbruksministeren får anledning til å redegjøre for saken slik den fortoner seg i øyeblikket.

Statsråd Treholt: Før jeg går inn på utkastet til svar, må jeg få lov å gjenta den erklæring som vi fikk overlevert i Luxembourg den 19. oktober, og det svar som ble gitt på den norske regjeringens vegne, da dette danner bakgrunnen for det svar som jeg skal få lov å komme tilbake til. Erklæringen fra Fellesskapets delegasjon har følgende ordlyd:

«Fellesskapets delegasjon erkjenner de særlige problemer som Norges tilslutning til Fellesskapet reiser for de norske bønder, særlig som følge av det faktum at bare å bringe de norske produsentpriser på linje med de fellesskapelige priser, ville føre til en vesentlig nedgang i deres inntekter.

Den vil bestrebe seg på, om mulig til den 3.11., å fremlegge konkrete forslag som uten å skape presedens, har som mål å opprettholde norske bønders levestandard under iakttagelse av reglene for den felles jordbrukspolitikken.»

På dette svarte fungerende utenriksminister Kleppe følgende:

«Jeg takker Dem for Deres erklæring. Min regjering legger stor vekt på Deres klare erkjennelse av at tilslutning til Fellesskapet vil skape særlige problemer for mitt lands jordbruk.

Vi erkjenner de problemer som denne sak reiser også for Fellesskapet og verdsetter Deres delegasjons bestrebelser på å finne løsninger som vil sikre de norske bønders levestandardnivå.

Min regjering ser frem til konkrete forslag som vil oppfylle dette mål og bidra til en tilfredsstillende fremtidig utvikling i denne sektor.»

På stedfortredermøte den 3. november ble det så avgitt en erklæring som komiteens medlemmer har fått, og som det vel må være unødvendig å lese opp her. Hvis det ikke er ønske om det, lar jeg det være.

Det er utarbeidet følgende utkast til svar som ble sendt komiteens medlemmer i går:

«Som svar på Fellesskapets forslag til løsning av de norske jordbruksproblemer foreslås at den norske delegasjon på ministermøte den 9. november avgir en erklæring med følgende hovedinnhold:

1. Norge er enig i at bestemmelsene om de norske jordbruksordninger blir utformet i en protokoll som blir et bilag til og en del av tiltredelsestraktaten.
2. Norge er innforstått med at hovedlinjene – rammen – for de norske jordbruksordninger vedtas av Fellesskapets organer. Man vil anse det for en fordel om de nødvendige [166] bestemmelser blir fastsatt i form av direktiver slik at utformingen og gjennomføringsbestemmelsene blir overlatt til norske myndigheter.

3. Norge er innforstått med at grunnlaget for de norske ordninger og rammebestemmelsene blir gjennomgått og vurdert med regelmessige mellomrom.
4. Norge er også enig i at dersom det skjer en slik utvikling i den felles landbrukspolitikken at de norske jordbruksproblemer kan løses gjennom fellesskaplige tiltak, så kan disse avløse de spesielle norske ordninger.
5. Den norske regjering vil legge vesentlig vekt på at den klare erkjennelse av det norske jordbruksproblem og målsettingen for de spesielle jordbruksordninger slik dette kom til uttrykk i den erklæring som ble avgitt av Fellesskapets delegasjon på ministermøte i Luxembourg 19. oktober 1971, blir tatt inn i et preambule til den norske protokoll. I preambulet bør det også komme klart til uttrykk at de spesielle norske problemer ikke kan løses gjennom overgangsordninger, men at det kreves ordninger av varig karakter. Norge vil anse det for naturlig at det i preambulet blir pekt på Norges særlige geografiske, topografiske, klimatiske og demografiske forhold som er den primære årsak til de problemer Norge får på jordbruksområdet. Disse forhold bevirker også at Norge må regne med å ha en annen struktur i sitt jordbruk enn det som anses naturlig i andre fellesskapsland. Det bør også i preambulet henvises til landets forsyningsmessige problemer. – At Norge aksepterer de felles jordbruksordninger, kan tas inn i preambulet som en forutsetning for de ordninger som blir fastsatt i protokollen.
6. Den norske regjering vil være innforstått med at den operative del av protokollen får en forholdsvis generell utforming og at det bare er hovedelementene i ordningene som fastlegges i protokollen, mens man får en «stand still»-periode for utforming av detaljene.
Fra norsk side vil det være nødvendig å forsikre seg om at de hovedelementer som fastlegges i protokollen er tilstrekkelig til å realisere den oppsatte og omforente målsetting. I denne forbindelse er det viktig å ha klart for seg dimensjonene av det inntektsproblem som skal løses. Størrelsesordenen av problemet illustreres best gjennom det faktum at en reservasjonsløs anvendelse av den felles jordbrukspolitikken i Norge ville resultere i en inntektsnedgang i norsk jordbruk på omkring 50 % av nettoinntekten.
Bestemmelsene om melkeforsyningen og melkeproduksjonen er i denne forbindelse av avgjørende betydning. Melkeproduksjonen spiller en dominerende rolle i det norske jordbruks økonomi, og det knytter seg livsviktige forsyningsmessige hensyn nettopp til melkeproduksjonen. Det er fra norsk side vanskelig å se hvordan man uten tilskudd i en eller annen form knyttet til melkeproduksjonen skal kunne sikre en tilstrekkelig produksjon av melk til å dekke en regelmessig forsyning av konsummelk over alt i landet samtidig som det høye melkekonsum ikke settes i fare. Den norske regjering kan ikke forsvare å akseptere en ordning uten at det er klart at det er adgang til å bruke slike tilskudd.

[167] Norges vil være innforstått med en løsning for hagebruksprodukter og poteter som bygger på en minsteprisordning med bruk av kompensasjonsavgifter på import fra alle land i den utstrekning det er nødvendig for å opprettholde et prisnivå som har det norske prisnivå før tiltredelsen som utgangspunkt. Fra norsk side ser man ikke bort fra at erfaring kan vise at de spesielle tiltak kan falle bort for mange av de produkter som er omhandlet i det norske memorandum av 27. juli 1971, men dette må avgjøres senere. Det bør ikke være en forutsetning at minsteprisordningen skal erstattes av andre tiltak ved utløpet av «stand-still»-perioden. Det vil være naturlig at bestemmelsene om hagebruksproduktene inngår som et av elementene i den norske jordbruksløsning ved siden av fraktsubsidier, melkeordning og et system for direkte inntektsoverføringer. Grunnlaget for minsteprisordningen forutsettes revurdert ved utløpet av «stand-still»-perioden. Det vil også være nødvendig for Norge å finne en løsning for leveransene av disse produkter til industrielt bruk slik som foreslått i det norske memorandum av 27. juli 1971.

Den norske regjering har den forståelse at det støttesystem som er foreslått i pkt. 3 i Fellesskapets erklæring skal være et differensiert system som bl.a. kan omfatte tiltak for å gi rimelig kompensasjon for innsats og ulemper i enkelte produksjoner.

7. Spørsmålet om «stand-still»-periodens lengde er et praktisk, men også et viktig politisk/psykologisk spørsmål. Norge skal i løpet av overgangsperioden tilpasse seg det frie landbruksmarked og det felles prisnivå. Dette er en ganske stor og vanskelig omstillingsprosess. Tilslutningen vil også i den første tid belaste det begrensede administrative apparat i Norge meget sterkt. Det vil bli vanskelig samtidig å kunne beskjeftige seg med utforming og omlegging til et nytt støttesystem. Rent psykologisk vil det være av vesentlig betydning at denne prosess ikke framskyndes mer enn strengt nødvendig. I mekanismen for pristilnærmingen finnes det argumenter for at «stand-still»-perioden blir av samme lengde som den ordinære overgangsperiode. Norge vil ikke gjøre lengden av «stand-still»-perioden til noen hovedsak, men vil anse det for en vesentlig fordel om den kunne falle sammen med den ordinære overgangsperiode på 5 år.
8. I Fellesskapets forslag til løsninger er det ikke forutsatt fellesfinansiering uten som ledd i fellesskapelige ordninger. Norge vil både i overgangsperioden og senere foreta betydelige innbetalinger til fellesskapets budsjett som for en overveiende del disponeres til jordbruksformål. Norge vil ha en betydelig import av jordbruksvarer fra de andre fellesskapsland og betale denne med en høyere pris enn det som nå gjelder for norsk import. Tilbakeføringene til Norge gjennom jordbruksordningene vil bli meget beskjedne. Rimelighetsbetraktninger skulle tilsi at FEOGA deltar mer i finansieringen av de norske

jordbruksordninger enn det som er forutsatt i Fellesskapets opplegg. Den økonomiske solidaritet som er et prinsipp for den felles landbrukspolitik, skulle også gi argumenter for en delvis fellesfinansiering. Det må være en fellesoppgave å sikre forsyningene for eksempel av konsummelk i fellesskapslandene, og det må også være en fellesskapsoppgave å løse de problemer som oppstår i et medlemsland på grunn av den felles landbrukspolitik.

[168] Den norske regjering vil derfor foreslå at spørsmålet om fellesfinansiering blir tatt opp til ny vurdering.

9. Norge har en del spørsmål som det gjerne vil drøfte med Fellesskapets organer. Det gjelder for eksempel samvirkeorganisasjonenes stilling i omsetningen og markedsreguleringen, det norske system med jordbruksavtaler og enkelte rent faglige spørsmål i forbindelse med import av levende planter og enkelte andre ting som det ved fremleggelsen av forhandlingsresultatet i Norge vil være av betydning å ha full klarhet i og kanskje en form for forståelse med Fellesskapets organer om. Vi går ut fra at det kan bli anledning til å ta disse spørsmålene opp med Kommisjonen.

10. Under forutsetning av at det er mulig å finne fram til forståelser som den norske regjering har nevnt når det gjelder de spørsmål som er reist foran, skulle det etter norsk oppfatning være mulig å nå fram til en avtale på grunnlag av det forslag til løsninger som ser skissert av Fellesskapet.»

Endel vil kanskje si at dette utkast ikke er presist nok på enkelte punkter. Det er generelt, kanskje litt rundt formulert. Her har man to hensyn å ta. Man har hensynet til Norge og til fellesskapslandene. Lager vi et altfor detaljert, altfor stramt og altfor restriktivt svar, kan vi antakelig vente at Fellesskapets organer vil svare at dette kan det ikke forhandles om. I fellesskapslandene skal det også vinnes forståelse for at det norske jordbruk får spesielle innrømmelser. Ut fra Regjeringens vurdering skulle dette utkastet til svar være et brukbart forhandlingsgrunnlag.

Bak dette svar ligger selvfølgelig også de memoranda som er levert henholdsvis den 21. juni og 27. juli. Forslaget til løsning bygger på den forutsetning at Norge anvender Fellesskapets jordbruksforordninger. Dette har vært en forutsetning for de norske forslag til løsninger og skulle ikke by på problemer. Forslagene til løsning forutsetter at det under forhandlingene bare skal fastlegges visse hovedelementer, mens en mer detaljert utforming skal foregå i en 2-årig overgangsperiode, der Norge skal kunne fortsette med sine gamle støtteordninger.

Det er tre hovedelementer som kommer i forgrunnen: 1. fraktsubsidiene. 2. et støttesystem ikke bundet til produkter. 3. tiltak for å sikre melkeforsyningen.

Fellesskapet forutsetter at den produktbundne prisstøtte som vi har først og fremst på melk og korn, prinsipielt skal avvikles. Etter de opplysninger som er gitt blir det likevel håp om at hensynet til melkeforsyningen og de forpliktelser som kan knytte seg til å oppfylle det, kan slå gjennom slik at subsidier kan komme på tale for melkeproduksjonen. Men klart er dette ikke ennå.

For hagebruksproduktene skal det være adgang til i den toårige overgangsperiode å bruke importavgifter eller kompensasjonsavgifter. Deretter skal det nye støttesystem også dekke behovene i hagebruket.

Det er ikke sagt noe om utformingen av det nye tilskottssystemet. Etter de informasjoner som er gitt i underhåndssamtaler, skulle det være klart at det bl.a. er tenkt på støtte knyttet til produksjon, f.eks. arealstøtte, støtte pr. dyr osv.

[169] Det foreslås at de særlige bestemmelser for Norge skal utformes i en protokoll som blir bilag til utvidelsestraktaten. Dette har også vært forutsetningen fra norsk side. Vi må også finne oss i at de nærmere bestemmelser om ordningene blir gjennomgått fra tid til tid. Det vi mottok i Brussel den 3. november, er et forhandlingsutspill fra Fellesskapet. Det er etter min vurdering ingen grunn til å tvile på at det i og for seg er vilje til å finne brukbare løsninger. Men fellesskapslandene har motstridende nasjonale interesser å ivareta. Det gjør seg gjeldende en frykt for at innrømmelser til Norge skal få konsekvenser. De seks' vanskeligheter med å bli enige om standpunkter gjør også deres egne forhandlinger vanskelige.

Det utkast til svar som jeg har referert, bygger på at de framlagte forslag legges til grunn for en løsning, men at dette bygges vesentlig ut slik at det dekker de primære norske interesser, og her vil jeg gjerne nevne en del momenter. For det første: Det foreslås at Fellesskapets organer bare fastlegger rammen for ordningene, og at de nærmere bestemmelser blir fastsatt i form av direktiver. Utformingen av ordningene og gjennomføringsbestemmelsene blir overlatt til norske myndigheter. For det andre: I et preamble til traktaten skal det komme klart fram at det vil oppstå problemer i norsk jordbruk som ikke kan løses gjennom overgangsordninger. Det kreves ordninger av varig karakter.

Sjøl om Norge har vært innforstått med at det bare er hovedelementer i løsningen som her fastlegges, må man forsikre seg om at virkemidlene blir tilstrekkelige. Regjeringen vil ikke kunne forsvare å akseptere en ordning med mindre det er klart at produksjonstilskott for melk kan brukes. Ordningene for hagebruksprodukter må være varige, og også omfatte en ordning for leveranse til industrielt bruk. Det blir konstatert at man fra norsk side har forstått at det foreslåtte støttesystem skal være differensiert og bl.a. omfatte støttetiltak for enkelte produksjoner.

Videre vil det bli foreslått at overgangsperioden – det som er benevnt som «stand-still»-perioden – blir av samme varighet som den ordinære overgangsperiode – altså fem år.

Som et annet punkt blir det reist krav om mer omfattende fellesfinansiering. Jeg nevnte også en del spørsmål som vil bli drøftet nærmere og avklart med Kommissjonen.

Det er rimelig å spørre hva slags ordninger vi til slutt virkelig vil få og hva vi må oppgi. Når jeg skal svare på det, må jeg gjøre oppmerksom på at ikke alt er regulert av Fellesskapet. Vår investeringsstøtte kan vi fortsette med og eventuelt bygge ut. Det samme gjelder naturligvis all faglig støtte til forskning, veiledningstjeneste og opplæring. Under oppklaringsdrøftingene er det klarlagt at

det i all fall for tiden ikke er noe til hinder for å fortsette med kunstgjødselstilskott, kraftfôrsubsidier og silotrygd, og det er liten grunn til å tvile på at driftstilskott vil bli et ledd i det nye støttesystem. Under forutsetning av at melkesubsidiene opprettholdes, skulle det bare bli prisstøtte til korn som må legges om. Her må vi få andre støtteformer.

Går vi så tilbake til de norske memoranda av 21. juni og 27. juli, finner vi at med de forutsetninger som forslaget til norsk svar bygger på, er det muligheter for å få imøtekommet følgende dagsaktuelle behov: For melk er det mulighet for å få [170] imøtekommet de krav som er skissert i memorandumet av 21. juni. Det er også mulighet for å få akseptert en fraktstøtteordning, og at støtte til mindre produksjonseenheter for produksjon av flesk, egg og fjærfekjøtt kan gis som kraftfôrstøtte. Støtte til hagebruksprodukter og poteter er det rimelig sjans for kan bli imøtekommet. Det er imidlertid klart at prisstøtte til korn i sin nåværende form ikke vil bli imøtekommet. Der må en finne andre løsninger. Det kan heller ikke være tvil om at de spesialordninger som blir imøtekommet, skal være varige.

Jeg tror jeg i første omgang skal begrense meg til dette.

Formannen: Vi takker landbruksministeren for redegjørelsen. Dette dokument er tildelt medlemmene. Er det noen som har spørsmål å stille eller merknader å komme med?

Per Borten: Jeg har ikke fått dette svaret. Det er jo en tilfeldighet. Men det er kommet til avisene fra telegrambyrå for lengst.

Mens jeg har ordet, vil jeg gjerne si at det er en rekke dokumenter som offentliggjøres lenge før de kommer til stortingsrepresentantene, men når de kommer dit, er de stemplet «fortrolig». Betyr det at man skal respektere fortroligstemplet og ikke bruke disse dokumentene i gruppene? Det som kom fra Norsk Telegrambyrå for tre, fire dager siden, er stemplet «fortrolig». Det er fortroligstempel på det som for lengst er trykt opp og offentliggjort av Bondelaget. Dette er for så vidt ikke noen ny praksis. Det er det gamle at likt og ulikt stemples på. Det bør bli en orden når det gjelder graderingen av dokumenter.

Utenriksminister Cappelen: Mellom oss og våre forhandlingspartnere i Brussel er dette formelt fortrolige dokumenter. Når vi eksempelvis nå underhånden har fått et utkast til erklæring fra Fellesskapets delegasjon vedrørende fiskeripolitikken, er det i virkeligheten i formen en fortrolig forhåndsorientering. Men forholdet er, så vidt jeg forstår, slik i Brussel at i realiteten blir disse dokumentene kjent, og de blir kjent også for de aktive pressefolk, slik at praksis i realiteten er blitt den at når et dokument av denne art blir distribuert til oss underhånden, for så vidt formelt fortrolig, blir det i løpet av en dag et offentlig dokument. Det skaper litt problemer for oss. Men jeg tror man, når det gjelder dokumenter av den karakter jeg her har nevnt, i realiteten ikke behøver å behandle dem med den fortrolighet som vi ellers bør gjøre når det gjelder virkelig fortrolige dokumenter.

Nå er forholdet at et dokument kan være fortrolig på et bestemt tidspunkt. Eksempelvis synes jeg det er rimelig at vårt utkast til svar når det gjelder jordbruket, i dag er et fortrolig dokument. Det må det være. Men selvsagt er ikke det dokumentet fortrolig den 9. november, når det er lagt fram. På det dokumentet hr. Borten har, står det fremdeles «fortrolig». Men det endrer jo karakter.

[171] Per Borten: For en del dokumenter gjelder den forklaring utenriksministeren ga, men slett ikke for alle. Det nytter ikke å henføre alle disse dokumenter under dette at de formelt er fortrolige. Det er klart at når et dokument som et memorandum fra den norske regjering er trykt opp, slik som dette, skal det ikke stå fortrolig på det når det kommer til stortingsrepresentantene. Jeg tror ikke noe i disse mappene er fortrolig annet enn permen som er stemplet «fortrolig».

Jeg mener at vi må få litt klarhet i på hvilken måte man kan bruke dette i gruppene. Man konfererer etter hvert om disse sakene. Det ville være greit om det ble mer tilfredsstillende regler for hvordan man graderer dokumentene. Dette er ikke noe nytt med den nå sittende regjering. Slik har det alltid vært etter min erfaring. «Fortrolig»-stemplet brukes tilfeldig.

Utenriksminister Cappelen: Det er litt praktisk vanskelig. Ta eksempelvis det dokument som nå ble laget ferdig i går ettermiddag, og som vi har gått gjennom her. Det er på det nåværende tidspunkt fortrolig. Jeg går ut fra at det går inn i disse mappene. Der har man da på et bestemt tidspunkt en del dokumenter som åpenbart ikke lenger er fortrolige, men man har ett som er fortrolig. Forutsetningen er vel at dette dokumentet går inn i mappene. Meningen var i all fall at man skulle samle disse dokumentene.

Knut Frydenlund: Prinsippet må være helt klart. Selv om et fortrolig dokument har lekket ut til pressen, er det fortsatt fortrolig. Prinsippet må være klart. Et dokument må være fortrolig inntil man får beskjed om noe annet.

J.A. Vikan: Jeg skal ikke legge meg bort i det som er tatt opp her nå.

Jeg kunne kanskje tenke meg at det var av interesse med noen kommentarer på bakgrunn av den redegjørelse som landbruksministeren ga, og de dokumenter vi nå har fått. Jeg vil gjerne si at den måten som de dokumenter vi nå har fått, er distribuert på, er tilfredsstillende. De er kommet så vidt tidlig at en har fått tid til å se dem igjennom. Og også den ordningen med å sette dem inn i en mappe, som ble tatt opp sist, for å lette oversikten på dette området, er tilfredsstillende, for det er vel med nokså lange mellomrom vi drøfter disse spørsmål, og da kan enkelte ting komme bort.

Jeg har også, slik landbruksministeren gjorde, lyst til å komme litt tilbake til de to memoranda av 15. juni og 27. juli som Regjeringen la fram her i sommer, og som ble levert i Brussel. Regjeringen la opp et opplegg for forhandlingene, hvor den ga uttrykk for det synet som den står på. Under de drøftelsene som vi hadde, tok i all fall jeg avstand fra det opplegget – og det var flere som gjorde det – fordi man

mente at opplegget ikke var tilfredsstillende sett fra det norske jordbruks side med hensyn til spørsmålet om å få varige særordninger i et [172] utvidet fellesskap. Man mente man burde ha startet på et annet grunnlag enn det som ble gjort – det får da stå hen – men det ble gjort mange innsigelser.

Jeg har for så vidt regnet med at ved å velge mellomlinjen, ved å gi uttrykk for de synsmåter som lå til grunn i de to memoranda, var egentlig Regjeringens videre arbeid på dette felt fastlagt.

Det svar som er kommet fra delegasjonen, har fått en noe blandet mottagelse – får man si – og de som har kommentert dette i pressen, har brukt noe forskjellige benevnelser på det. På bakgrunn av det som for øvrig statsråden refererte fra møtet i Luxembourg, må en også si at det utspill som kom fra delegasjonen i Brussel, var nokså usedvanlig, etter min oppfatning. Vi fikk høre sist her at de som har besøkt Norge, har vist forståelse for de norske standpunkter, og for de spesielle forhold som vårt landbruk arbeider under. Jeg synes ikke at det utspillet som nå er kommet, på noe vis gir uttrykk for det. De har klart avvist Regjeringens opplegg på mellomlagslinjen. De har gitt tydelig uttrykk for det. Det skal være en ordning for konsummelkproduksjonen. Det er ikke snakk om at en skal finne fram til andre ordninger bortsett fra for melk for å tilgodese konsummelkproduksjonen. Konsummelkproduksjonen er, så vidt jeg forstår, bare halvparten av melkeproduksjonen. Vi produserer jo også smør og ost, men det er det ikke sagt noe om.

Mitt første spørsmål er da: På hvilken måte akter man å dekke opp hele den norske melkeproduksjon, ikke bare konsummelkproduksjonen? Og det er for øvrig heller ikke sagt noe om det som var Regjeringens opplegg, om støtten skal knyttes til selve produktet, eller om det er et tilskott til melkeproduksjonen på annen måte.

Men tilbake til opplegget fra delegasjonen. Det er flere ting man stusser over. Man får innføring av et helt nytt begrep. Nå er det spørsmål om jordbrukets levestandard – tidligere var det snakk om inntektsnivået – og det er, så vidt jeg kan skjønne, det nye begrep som skal brukes. Jeg synes det er grunn til å spørre: Hva er forskjellen her? Et inntektsnivå er i all fall et langt mer konkretisert begrep enn levestandard.

Jeg skal ikke bruke så mye tid, men jeg må erkjenne at dette er et område som interesserer meg. Kommisjonen går dessverre mot det opplegg som Regjeringen nå har kommet med. Jeg har inntrykk av at Regjeringen har skiftet standpunkt fra sine memoranda i juni og juli, og at man nå legger seg på det opplegg som er kommet fra delegasjonen. Jeg må dypt beklage det, for nå ser det ut som om hele landbruksopplegget skal baseres på Fellesskapets bestemmelser. Vi får detaljspørsmålene til rådighet for vårt vedkommende. Ellers skal rammen og det hele fastlegges av Fellesskapet. Noen mulighet til å drive norsk landbrukspolitik vil det jo i realiteten ikke bli. Det er innebygd i opplegget at man skal ha en kort overgangsperiode, en «still-stand»-periode, og det skal kanskje utformes bestemmelser som blir [173] av avgjørende betydning, og som man ikke kjenner på forhånd. Den utrygghet som ligger i dette, er det vel ikke nødvendig å si noe mer

om. Hele det system som man nå i fremtiden skal bygge norsk jordbrukspolitik på, skal til stadighet tas opp til ny vurdering.

Så vidt jeg kan skjønne, er det her ikke snakk om verken varige ordninger eller særordninger i det hele tatt. For å si det litt brutalt, må jeg si at det ligger noe utenfor det som etter min oppfatning har vært Stortingets forutsetning at man skulle bygge på, og som man har konkretisert ved å gi dette innhold i varige særordninger. På den bakgrunn vil jeg ta avstand fra det, slik som det er gjort her og nå.

Statsråd Treholt: Hr. Vikan kom igjen tilbake til at man skulle valgt et annet opplegg, man skulle valgt avskjermingslinjen. Hr. Vikan er vel klar over at vi har ikke valgt noen ensidig mellomagslinje. I vårt første memorandum av 21. juni er mellomagslinjen valgt for det som der er berørt. Når det gjelder hagebruk, har man valgt avskjermingslinjen. Jeg kunne ha lyst til å spørre hr. Vikan om det opplegg som nå foreligger fra kommisjonen, er noe gunstigere for den del hvor avskjermingslinjen er valgt enn for den del hvor mellomagslinjen er valgt. Vi har forsøkt å velge det utgangspunkt som vi trodde ville gi det beste resultat for Norge og norsk landbruk. Regjeringen har ikke skiftet standpunkt, og det er ikke noe annet som ligger i vårt utkast til svar i dag enn det som ble gitt uttrykk for i våre memoranda tidligere på sommeren.

Når det gjelder de tekniske detaljene hr. Vikan berørte, melkeordningen, vil jeg be formannen om at landbruksdirektøren får lov til å si litt om dette. Det kan han mye bedre enn jeg, og han har fulgt det hele på nært hold i Brussel.

Landbruksdirektør Ringen: Når det er spørsmål om hva som ligger i dette med konsummelk i forhold til produksjonsmelk, er det helt klart etter de samtaler vi har hatt både her i landet og i Brussel at hensynet til konsummelkforsyningen er brukt som en begrunnelse for en spesiell støtte til melkeproduksjonen. Målsettingen er altså å sikre konsummelkforsyningen. Vi har hele tiden argumentert både under besøk her i landet og i Brussel med at hvis Norge skal dekke sin konsummelkforsyning til enhver tid og på ethvert sted, trenger vi i hvert fall en melkeproduksjon av samme størrelsesorden som den vi har i dag. Forutsetningen for å opprettholde en så stor melkeproduksjon i Norge er at vi har en melkepris som ligger langt over melkeprisen i Fellesskapet. Det fører da igjen til at vi ikke kan løse dette problem uten gjennom produksjonsstøtte. Så det er helt klart at det som ligger i dette punkt – og det vil bli utformet mer konkret etter hvert – er en adgang til å opprettholde våre nåværende melkeordninger med et differensiert pristilskott til melk.

[174] Kåre Willoch: De tidligere fremlagte dokumenter, og den innvending mot dem som fremkom fra hr. Vikans side, har vi diskutert offentlig før. Jeg vil bare kort si at etter det som er sagt i de fremlagte stortingsmeldinger fra og med året 1967 og utover, var det etter mitt skjønn ikke mulig å bygge på «avskjermingslinjen» uten at det ville fremtre som et brudd med det Regjeringen hadde lagt frem. Dette kan begrunnes med omfattende sitater, men nå er jo dette

historie, så det er kanskje ikke riktig å bruke meget tid på det her. Men jeg vil likevel ha sagt dette etter den kritikk som fremkom her mot bl.a. «mellomlagslinjen».

Jeg kan heller ikke se at disse meldingene fra de forskjellige regjeringer danner noe grunnlag for krav om å føre norsk jordbrukspolitikk uavhengig av Fellesskapet. Nå kan man godt diskutere om det i og for seg ville ha vært ønskelig for Norge å føre en slik politikk, det kan være delte meninger om hva det vil innebære. Mitt poeng her er at når først den norske regjering har lagt frem stortingsmeldinger i offentlighet som åpenbart bygger på et annet syn, må man forstå at rent forhandlingsmessig er det ikke mulig å komme med mer vidtgående krav enn dem som man tidligere har latt skinne igjennom i stortingsmeldingene at man ville fremme.

Når det gjelder vurderingen av det som vi nå har fått fra Brussel, synes jeg også det er riktig å sammenholde det med hva vi selv tidligere har sagt, fordi det er klart at det vi selv har sagt i grunnen er en begrensning på de forhandlingsutspill som man fra norsk side kan fremme med forventninger om positiv reaksjon. Jeg har tittet litt igjennom dette for å friske på hukommelsen, og det viser seg at man også i senere dokumenter har henvist til den stortingsmelding som kom i 1967. Denne melding gjør det helt klart at Regjeringen regnet med en tilpassing til Fellesskapets jordbrukspolitikk, og Regjeringen sa at den regnet med

«at det kan bli aktuelt å utnytte de muligheter som foreligger for utbygging av mer sosialt betonte støttetiltak. Driftstilskottets stilling ved tilslutning til Fellesskapet er av betydning.»

Når det gjelder spørsmålet om spesialordningenes varighet, sa den daværende regjering:

«Det må regnes med at spesialordninger, selv om de er av varig karakter, vil bli gjenstand for gjennomgåelse med Fellesskapets organer med visse mellomrom.»

Når det gjelder den regionale differensiering, sa den daværende regjering:

«De spesielt vanskeligstilte distrikter, i første rekke Nord-Norge, fjord- og kystbygdene og fjellbygdene, har i mange år hatt særbehandling innenfor de nasjonale jordbruksordninger på grunn av de vanskelige naturgitte produksjonsvilkår. Det må fortsatt være anledning til å gjennomføre en slik særbehandling.»

[175] Videre gikk den daværende regjering inn på hensynet til forsyningen av konsummelk og la spesiell vekt på behovet for å oppnå ordninger i denne sektor.

Som sagt, dette har man da senere henvist til som grunnlag for de norske forhandlinger, og det er rimelig at det tilbud vi har fått, blir vurdert mot denne bakgrunn. Og jeg får inntrykk av at Fellesskapet har lagt opp sitt tilbud under hensyntagen til de synsmåter som den norske regjering har gitt uttrykk for i denne stortingsmelding.

Jeg kan ikke riktig se hvorledes det kan hevdes at de tilbud som fremkommer her, og enda mer det som kreves i Regjeringens utkast til svar, ikke er spesialordninger. Det er jo i høy grad spesialordninger for Norge det er tale om. Jeg

kan heller ikke se at man har gått tilbake på kravet om at disse skal være av varig karakter. Det er tvert imot uttrykkelig presisert at de skal være varige. Derfor synes jeg at den kritikk som hr. Vikan retter på dette grunnlag virker noe vanskelig å forstå.

Forhandlingsmålsettingen må selvfølgelig være primært å opprettholde produksjonsmulighetene og inntektsnivået i norsk jordbruk. Jeg ser ingen vesentlig realitetsforskjell mellom begrepene inntektsnivå og levestandard. Vi er vel alle enige om at det som er inntektsnivåets hensikt, jo er å sikre levestandarden. Så om man formulerer dette som et levestandardsbegrep eller inntektsbegrep har mindre praktisk betydning.

Lars Korvald: Jeg skal ikke ta opp den historiske debatt her. Jeg er for så vidt enig med hr. Willoch i at det er et tilbakelagt stadium, det er nok å henvise til hva man tidligere har sagt om spørsmålet.

Jeg har litt vanskelig for å forstå hr. Willochs argumentasjon for at man også ut fra uttalelser som er avgitt både av den tidligere og den nåværende regjering, skulle kunne si at man ikke kunne bygge på avskjermingslinjen i forhandlingsopplegget. Det måtte ut fra dokumentene både tidligere og nå stå Regjeringen fullstendig fritt. Jeg skal ikke gå mer inn på det. Jeg ville gjerne bare ha sagt at når man studerer dokumentet av 3. november fra Fellesskapets delegasjon, går det etter hvert fram at man mest mulig skal over på felles ordninger, eller på det som er kalt en felles jordbrukspolitikk. Det går jo også fram av det innlegg som landbruksministeren hadde her. Jeg synes det er vanskelig å tolke uttrykket særordninger – eller om man vil spesialordninger – inn i dette.

Det går videre fram at det er vesentlig overgangstiltak man vil få, mens man på enkelte områder riktignok får varige ordninger. Her har man spesielt trukket fram melkeproduksjonen, for i et så langstrakt og stort land som vårt i forhold til innbyggertallet er vi nødt til å produsere konsummelk selv, og konsummelkproduksjonen må ligge på omtrent samme størrelse som den man har i dag. Det er mulig man her kan komme fram til en ordning som vil gå på produktet. Det er et nokså vesentlig moment. Regjeringen er selvfølgelig [176] klar over at landbrukets organisasjoner har lagt vesentlig vekt på at man i størst mulig utstrekning skulle få støtte som gikk på produktet, og at andre ordninger mer vil få preg av sosiale ordninger. Det er etter min oppfatning ikke helt likegyldig på hvilken måte man får støtte, man kan si at det er et rent psykologisk forhold som kommer inn her. Jeg tror at de som skal drive norsk jordbruk i fremtiden, vil være følelsesmessig engasjert i på hvilken måte de eventuelt ville måtte få sitt inntektsnivå opprettholdt.

Videre er det i dokumentet fra Fellesskapets delegasjon pekt på at ordningen vil være differensiert etter områder og kategorier av jordbrukere. Det er også et område hvor det har kommet sterke protester fra landbrukets organisasjoner. Det har hørt med til deres opplegg at man mente ordningene skulle omfatte hele vårt jordbruk. Vi har jo visse differensierte ordninger i dag. Det kan vi ikke se bort fra, og jeg tror vi for så vidt ikke er uenige om at man delvis må beholde det i fremtiden.

Men når man behandler dette spørsmål i forhold til Fellesskapet, tror jeg man må tilsikte at det bør være ordninger som gjelder hele jordbruket og alle områder, altså at ordningene bør gå på selve produksjonen.

Når det så gjelder det svar som landbruksministeren her har referert for oss, og som vi har fått utdelt, må jeg være enig i statsrådets egen karakterisering av det, at det er meget generelt og rundt og gir for så vidt ikke noe direkte svar på det som er tatt opp her fra Fellesskapet. Jeg forstår selvfølgelig hensikten: Man vil komme til forhandlingsbordet «positivt», om jeg skal bruke et slikt uttrykk. Det gjelder imidlertid også at man kommer dit med noen sterke motforestillinger, hvis det skal komme noe ut av dette som på noen vis skal bli akseptabelt.

Jeg må bare få gi uttrykk for at jeg synes ikke at vi ut fra det som har vært jordbruksorganisasjonenes opplegg, og ut fra det som også jeg mener ville være tjenlig, har kommet så sterkt ut som vi burde ha gjort i denne saken, og for så vidt kan jeg si at jeg ser med noen engstelse på spørsmålet om man kan finne fram til ordninger her som vil bli akseptable.

Skulle jeg da gi et godt råd, måtte det bli at man her må vise en meget sterk holdning overfor Fellesskapet når det gjelder det man må ha som et absolutt minimum for å kunne godta et opplegg.

Formannen: Statsråd Treholt har bedt om ordet for å oppklare en misforståelse.

Statsråd Treholt: Hr. Korvald gjør seg skyldig i en misforståelse når han sier at ordningene bare berører enkelte områder av landet. De ordningene vi har bedt om, gjelder hele landet. Melkeordningen f.eks. gjelder hele landet.

[177] **Lars Korvald:** Jeg sa ikke dette i relasjon til det Regjeringen har bedt om, men jeg sa det i relasjon til det svar som her var kommet fra Fellesskapet.

Statsråd Kleppe: Når hr. Korvald sier at han ikke synes at dette ser så tilfredsstillende ut, vil jeg nevne, etter å ha fått kommentarer fra andre søkerland under møtet av EFTA's Ministerråd i Genève i går og i forgårs, at den oppfatning som gjør seg gjeldende både fra britisk, dansk og svensk side – for bare å nevne noen av dem som kom med kommentarer – er at ikke noe land har fått så spesielle ordninger for jordbruket i forhold til Fellesskapet som nettopp Norge. Man er forundret over at det har vært mulig å få Fellesskapet til å gå så langt i retning av særlige ordninger. Så vurderingen utenfra, hos folk som har forhandlet om dette for sine egne lands jordbruks vedkommende, er at vi er kommet meget langt i retning av å få innrømmelser. Nå er dette bare ett skritt i forhandlingene. Vi vil jo gå videre med en reaksjon på dette.

Jeg er enig i at det svar som foreligger, til dels er rundt formulert. På forrige møte i den utvidede utenrikskomite, hvor jeg ga en foreløpig utredning om situasjonen på det tidspunkt, forklarte jeg hvorfor det måtte være slik. Forholdet er nemlig – og det gjentok for så vidt også landbruksministeren – at hvis en i dag

vikler seg inn i for mange tekniske detaljer, vil en ikke få saken opp på det nivå hvor en kan få de politiske innrømmelsene. Så lenge en beveger seg på det tekniske nivå, med ekspertene som de toneangivende, vil en ikke komme dithen hvor vi ønsker å komme, og som vi for så vidt har rimelig tro på at vi vil komme, nemlig til et i det vesentlige tilfredsstillende resultat. Jeg kan forsikre hr. Korvald om at den norske regjering har inntatt en fast holdning her, og at den fortsatt vil gjøre det.

Når det gjelder et av de punkter som hr. Vikan tok opp, nemlig begrepet «levestandard», så er det bare en oversettelse av det franske uttrykk «le niveau de vie». Her bruker man ordet «nivå» – «livsnivået» direkte oversatt – og det kommer etter en setning hvor man nettopp peker på at en direkte bruk av Fellesskapets regler ville føre til en sterk nedgang i inntektene. Sammenhengen er altså ganske klar i Fellesskapets egen erklæring: Det er nettopp for å unngå dette at man går inn for særordninger for Norge. Det skjer innenfor rammen av fellesskapspolitikken, men det fører til en vesentlig forskjell for Norges vedkommende, ved at fellesskapsordningene blir supplert med særordninger. Når altså hr. Vikan sier at det ikke finnes særordninger i dette, burde han studere den felles landbrukspolitik og sammenligne med det som det nå legges opp til. Det skjer innen rammen av fellesskapspolitikken bl.a. for at vi – ved å legge betydelig vekt på mellomagslinjen – skal åpne mulighet for oss til å få fellesskapsstøtte fra det felles landbruksfond. Vi er ikke tilfreds med det som hittil er sagt fra Fellesskapets side på det punkt, og vi regner med at vi ved videre forhandlinger skal få mer støtte fra Fellesskapsmidlene. Men om vi hadde valgt avskjermingslinjen – som ikke er noe bedre enn mellomagslinjen, men som er annerledes – ville mulighetene for fellesskapsstøtte antagelig ikke vært til stede i det hele tatt.

[178] Den ting at man tar ordninger opp til nyvurdering, er ikke ukjent. Det gjør man i Stortinget med jevne mellomrom når det gjelder vår egen nasjonale politikk. Det er en helt naturlig del i ethvert politisk system. Vi har i EFTA-systemet hatt regelmessige gjennomgåelser av landbruksproblemene. Det føres ikke noen felles landbrukspolitik i EFTA, men vi har villet utstrekke EFTA-reglene lengst mulig også for landbruksproduktens vedkommende. Disse ordningene har vært under stadig gjennomgåelse for å se om mulighetene i så måte skulle øke. Det at dette tas opp til nyvurdering, innebærer derfor ikke noe problem for Norge. Det kan tvert imot være en fordel, ved at man ved nærmere kjennskap til problemene kan få bedre ordninger. Det som sies underhånden til oss i Brussel, er at en vil få en mer differensiert felles landbrukspolitik etter hvert. Det er tendensen. Det har også besøkende landbruksministre her i Oslo sterkt gitt uttrykk for at de ønsker.

Når en sier her – og som for så vidt viser til det Fellesskapet er inne på i sin egen uttalelse – at en i tilfelle ved senere endring av Fellesskapets egen politikk kan komme dithen at en kan erstatte norske ordninger med fellesskapsordninger, er det nettopp fordi det er en slik bevegelse i gang i retning av å få en mer differensiert felles landbrukspolitik. Det kan bare være til fordel for områder av Norges type. Det fins også andre områder innen Fellesskapet som er interessert i slike særlige ordninger.

Jeg kan ikke se at dette ligger utenfor Stortingets forutsetninger. Detaljene mangler riktignok på en del punkter ennå. Vi vil måtte gå nærmere inn på det, og jeg vil be om at en ser nøyer på dette. Jeg tror at hr. Korvald ikke har gransket dette nøye nok. Det er klart at det ikke er så lett, i og med at det er så generelt formet, men jeg vil be om at han følger nøye med i dette, for jeg tror han delvis ikke har oppfattet en del av poengene som i all fall vi synes er fordelaktige. Jeg synes i alle fall det er for tidlig på det nåværende tidspunkt å ta en negativ holdning til det.

Det som er en vesentlig forskjell mellom vårt opplegg og Fellesskapets, er nettopp standpunktet når det gjelder prisstøtte til korndyrking. Det innebærer selvfølgelig ikke at vi oppgir støtteordningen for korndyrking, men det innebærer at en må søke andre støtteordninger for korndyrking enn prisstøtte. Personlig vil jeg si at jeg aldri har ansett den nåværende ordning med prisstøtte for korn i Norge som ideell. Hadde man i dag hatt en arealtrygd – for bare å ta et tilfeldig eksempel – så ville korndyrkerne i Trøndelag fått støtte selv om de hadde mistet kornet, og korndyrkerne på Østlandet ville fått mindre overdådig støtte fra staten enn de nå får. Jeg tror ikke at den ordning vi har for kornstøtte i dag, er noe særlig ideell, og jeg tror den i alle fall vil måtte tas opp til revisjon.

Jeg ville være meget engstelig for å sette meg i en forsvarsposisjon for å beholde nøyaktig den landbrukspolitikken vi fører i Norge i dag. Den har mange svake sosiale sider, og det har aldri vært Regjeringens forutsetning at vi i detalj skulle forsvare nøyaktig den landbrukspolitikken som vi har for øyeblikket. Det vi vil forsvare, er inntektsnivået, levestandardnivået, og selvfølgelig også det produktivitetsnivå vi har i norsk jordbruk – men ikke den inntektsfordeling som den nåværende politikk gir uttrykk for.

[179] Heller ikke kan vi i alle detaljer erklære oss enige med landbruksorganisasjonene. Om organisasjonene skulle styre Norge ut fra hver sine særinteresser, ville det sett merkelig ut. Det er klart at vi har fulgt landbruksorganisasjonenes uttalelser med stor interesse, og jeg må si at jeg selv har hatt stor glede av disse diskusjoner, men det innebærer ikke at en i detalj kan være enig i deres opplegg. Det ville være i strid med det som både den tidligere og den nåværende regjering og også Stortinget har lagt til grunn for sitt arbeid.

J.A. Vikan: En kunne snakke i lang tid om problemet når det gjelder jordbruket, men fiskeriene står jo også på kartet i dag.

For bare å ta opp det som statsråd Kleppe sa til slutt om at landbrukspolitikken her i landet er gjenstand for endringer. Naturligvis er den det, det er helt på det rene. Det har skjedd veldige endringer i norsk landbrukspolitikken bare i løpet av de siste 10-20 år. Nye ordninger er kommet til, endringer av ordninger er gjennomført. Framfor alt føres det en så vidt nyansert landbrukspolitikken som en kanskje ikke har i noe annet land i verden ut fra de naturlige forutsetninger. Jeg tror også jeg tør si at det langt på vei er politisk enighet om dette. Det jeg er redd for at vi i høy grad nå er i ferd med å gi avkall på, er den trygghet det har betydd for jordbruksprodusentene utover dette vidstrakte landet at en har hatt muligheten for gjennom en nasjonal landbrukspolitikken å legge forholdene til rette. Nå skal det hele

føres over til Fellesskapet – til en ramme, som det står – og utryggheten blir dermed til å ta og føle på.

Hr. Willoch har tidligere vært inne på hva som er substansen i «varige særordninger». Det er forskjellige oppfatninger på det feltet. Jeg tillot meg ved i all fall én anledning i Stortinget å sitere hva daværende utenriksminister Stray sa i erklæringen i 1970, var det vel: Det var ikke særordninger som gikk på sosiale tilskott.

Landbruksministeren reiste spørsmålet om jeg mente at vi kunne komme lenger – at det skulle være bedre forutsetninger – med det opplegget jeg har skissert. Det tør jeg ikke ha noen formening om. Det er forskjellig syn her, det får man akseptere. Etter min oppfatning var utgangspunktet feil. Når jeg i dag ser på situasjonen og det som er lagt fram, og jeg skulle gi et råd, måtte rådet bli at Regjeringen gikk tilbake på de memoranda som den la fram i juni og juli – og ikke det som ligger her i dag, selv om jeg også er uenig i det.

Formannen: Jeg tror nok det er riktig å si at svaret vi fikk i første omgang – som jo har vært kommentert nå de siste dagene – har skapt atskillig usikkerhet. Det er vel også riktig at noe av dette kan skyldes ulik terminologi og det at man faktisk har så ulike systemer innenfor fellesskapslandene og i norsk jordbrukspolitik.

[180] Det jeg synes man må registrere som positivt, både når det gjelder jordbruk og fiske, er de mer generelle erklæringene om at det må spesielle tiltak til. En øyner også i svaret en viss aksept av en inntektsmålsetting som rommer et positivt element. Dessuten har jeg for min del tolket det som er sagt om melkeproduksjonen slik som landbruksdirektøren nå nettopp har forklart at det var å oppfatte. Men det hindrer jo ikke at det er veldig mange spørsmålsteget igjen når en leser det som er kommet fram.

Når det gjelder politikken framover, må et hovedprinsipp være at en i jordbruksopplegget må bygge inn en stimulans til økt produksjon. Enhver produsent må vel ha det innebygd i den ordningen som en står overfor, at det skal være en stimulans til økt produksjon.

Det er riktig som det har vært sagt her, at i norsk jordbrukspolitik i dag ligger det en rekke graderinger som også har et sosialt siktemål. Det gjelder fjord- og fjellbygdtillegget i melkeproduksjonen, det gjelder kraftfôrordningen, det gjelder kunstgjødselordningen – for å nevne noe. For min del mener jeg en ikke kan si at akkurat dette er det eneste en bør ha av innebygde elementer med et mer sosialt siktepunkt. Det er vel ikke tvil om at våre småbruk ofte er de som står for de spesielt vanskelige problemene. Det er vel også slik at på enkelte områder, bl.a. i hagebruket, har man spesialproblem som gjorde at det der var særlig naturlig å legge opp til en avskjermingslinje, der en del av de sosiale synspunktene vil komme spesielt sterkt inn. Men det kan selvfølgelig ikke bety at en ikke kan, og sikkert også om vi skulle fortsettes med en ren nasjonal jordbrukspolitik, *må* foreta vurderinger fra tid til tid av disse sosiale elementene i ordningen. Jeg vil likevel si som mitt prinsipielle syn at også de sosiale elementene må være innpasset i et system der en hele tiden har en naturlig produksjonsstimulans som en del av hovedordningen.

Når det gjelder valget mellom de to linjene, mellomlagslinjen og avskjermingslinjen, var det vel like til det endelige valg ble truffet i Regjeringen, nokså på det rene at man regnet med de to linjene som alternativer. Jeg tror man aldri på noe tidspunkt avskar seg å bruke den ene eller den andre før avgjørelsen ble truffet. Det er vel også på det rene at et av hovedargumentene – eller i all fall et viktig argument – for å velge mellomlagslinjen var muligheten for å koble seg inn på et felles støttesystem med sikte på at vi i tilfelle skulle få ført et større beløp tilbake enn det en har hatt inntrykk av at det fra felleskapshold til nå har vært antydnet. Det er for så vidt helt rimelig at en i det ukastet til memorandum som vi har fått presentert i dag, har foretatt en understreking av det spesielle punktet.

Å foreta en generell vurdering av det som nå er kommet fra Fellesskapets side, og de muligheter vi har for å oppnå en tilfredsstillende ordning, synes jeg for min del er vanskelig. Jeg finner, som jeg sa, en del positive momenter i det mer generelle som er sagt – inklusive dette med inntektsmålsettingen – men så lenge det er uklart hva det kan komme til å materialisere seg i under forhandlingsprosessen, vil jeg i all fall forbeholde meg å vente og se, før jeg vil gi uttrykk for noen bestemt oppfatning om forhandlingsstillingen i dag er gunstig for Norge når det gjelder jordbruket.

[181] Kåre Willoch: Jeg vil først gjerne si meg enig med hr. Vikan i hans understrekning av det formål å opprettholde trygghet for landbruket under et eventuelt medlemskap. Men når det gjelder dette, synes jeg ikke vi skal undervurdere verdien av de erklæringer som er kommet om at man også på den annen side erkjenner behovet for å opprettholde levestandarden i norsk landbruk. Det er en erklæring som må kunne gi grunnlag for konkrete tiltak som skaper slik trygghet som vi er enige om å søke å skape og opprettholde.

I denne forbindelse vil jeg kort bemerke at jeg ikke synes bruken av begrepet «levestandard» bør skremme noen, for det er jo brukt av den daværende norske regjering allerede i St.meld. nr. 86 for 1966-67, under beskrivelsen av formålet, hvor man har brukt både ordet «levestandard» og «en inntektsutvikling på linje med yrkesutøverne i andre næringer.»

Når det så gjelder selve saken i dag, er jo den hvorledes vi best kan oppnå å få oppfylt de målsettinger som er presisert fra norsk side. Og et poeng ved mitt første innlegg var at jeg tror man når det gjelder å oppnå resultater, kommer kort hvis man fremmer krav som den norske regjering overfor det norske Storting har sagt at vi ikke kan regne med å få imøtekommet. Det er derfor jeg mener at det er av en viss verdi å holde seg innenfor rammen av det som norske regjeringer selv har sagt i sine offisielle dokumenter.

Det var også derfor jeg mente at det var av en viss verdi å holde seg innenfor rammen av det som norske regjeringer selv har sagt i sine offisielle dokumenter.

Det var også derfor jeg mente at det var av en viss interesse å konstatere at forskjellige norske opplegg på et meget tidlig tidspunkt syntes å peke i retning av noe annet enn det som er kalt «avskjermingslinjen». Det ble f.eks. sagt allerede i 1967 at tilslutning til Fellesskapet vil føre med seg at importbeskyttelsen overfor de

andre fellesskapsland blir borte. Selvfølgelig har Regjeringen ikke dermed bundet seg til ikke å fremme noen bestemte krav, men det man har sagt har betydning når det gjelder å vurdere hva man kan vente å få imøtekommet. Men det som norske regjeringer har sagt kan jo heller ikke oppfattes absolutt. Det kan være forskjellige forhold for forskjellige produkter slik at man kan bygge ut spesielle krav for bestemte deler av næringen. Men jeg tror det som er sagt vil medvirke til at man vil få de beste resultater ved å bygge på et annet opplegg enn den rene avskjermingslinje, og det har man da altså også gjort.

Knut Frydenlund: Etter den kritikk som her er kommet mot sider av forhandlingsopplegget, har jeg for min egen del lyst til foran dette avgjørende møtet nå i neste uke å gi en honnør til landbruksministeren og hans folk for det de har greid å få til så langt. Regjeringen og landbruksministeren overtok denne saken i en meget vanskelig fase. [182] Landbruksministeren har etter min mening greid den vesentlige oppgaven, nemlig å skape en forståelse blant medlemslandene i Fellesskapet for det særegne problem som norsk landbruk utgjør, og som man bør finne særegne løsninger for. Som handelsministeren var inne på, er det også blitt oppfattet slik av de andre søkerlandene. Denne forståelse som er kommet til uttrykk fra De seks er erklæringen av 19. oktober, er etter min mening det avgjørende grunnlag for de videre forhandlinger. Her har de gitt uttrykk for forståelse av at nivået i norsk landbruk må opprettholdes, og det er på det grunnlag man må finne løsninger. Uansett om man bruker ordet «levestandard» eller ordet «inntektsnivå», er det realiteten som her er avgjørende.

Slik jeg vurderer det, er det opplegg som her er lagt fram, et egnet grunnlag for videre forhandlinger for å nå fram til en løsning for norsk landbruk som kanskje på lengre sikt vil gi det norske landbruk et tryggere grunnlag enn det vil være mulig å få til på nasjonal basis om man blir stående utenfor et utvidet Fellesskap. På denne bakgrunn vil jeg si at opplegget ligger klart innenfor rammen av både Stortingets forutsetninger og den forhandlingsfullmakt som Regjeringen har fått.

Per Borten: Jeg har ikke tilstrekkelig oversikt over detaljene til å ville gi meg inn på dem. Bare et par ord i relasjon til det enkelte har forsøkt å bibringe av intensjoner fra den forrige regjering. Det har jeg en viss bakgrunn for å uttale meg om.

Opplegget var ikke ferdig, men det ble offisielt gitt uttrykk for hovedelementene i det i stortingsdebatten i juni hvor jeg skisserte opp de hovedelementer som vi inntil da stod på som Regjeringens opplegg. Dette kan jo enhver lese seg til. Jeg husker ikke akkurat nå formuleringene, men det var fire punkter. Det første var at ordningene skulle være varige i betydningen «ikke tidsavgrensede». Det andre var at de skulle omfatte hele landet, med adgang til regionale stimuli, slik som vi har det i dag. Punkt 3 var at vi skulle ha adgang til fortsatt å føre en nasjonal landbrukspolitik med adgang til avtaler med staten, slik som vi har i dag. Dette har jo vært mye diskutert. Punkt 4 var at de tiltak man valgte, skulle gå på prisene, for å stimulere produksjonen og for å gi meningsfylte

arbeidsplasser – noe som også ble understreket av daværende utenriksminister Stray i den første erklæringen på vegne av Regjeringen, slik som hr. Vikan var inne på.

Så vidt jeg kan bedømme overfladisk, bryter opplegget nå med tre av disse grunnleggende forutsetninger. Og jeg må i likhet med hr. Vikan si – jeg er klar over at hr. Vikan brukte sterke ord, men jeg vil gi dem min tilslutning – at hvis man ikke er villig til å forsøke å fremme kravene sjøl, har man naturligvis ingen muligheter for å få dem imøtekommet.

Sannsynligheten talte, som pekt på av andre, for at man kunne diskutert en kombinasjon av systemer, at man ikke hadde lagt seg helt på hverken avskjermingslinje eller mellomlagslinje for hele spektret. Vi har jo stort sett systemet med mellomlagslinje for vareslag med sentralisert omsetning – melk og korn. En anså det ikke vanskelig å tilpasse det under en nasjonal ordning. For den grønne sektor ville Regjeringen [183] satse på hel avskjerming. Animalsektoren er en vanskelig sektor, for der har man ikke sentralisert omsetning. Men man var ikke helt innstilt på også der å følge mellomlagslinjen. Det vil forutsette at man har et klart nivå i Fellesskapets prispolitikk å vurdere ut fra, og så fikk man diskutere systemet for å bygge på det til det ble det nivå man ble enig om på nasjonalt grunnlag. Jeg kan ikke på stående fot se at det opplegg som nå er skissert, tilfredsstillende disse kriterier.

Jeg tror ikke det er grunnlag for på det nåværende stadium å gå mer i detalj. Jeg vil bare konkludere som hr. Vikan gjorde: Skulle jeg gi et råd, som jeg er bedt om å gi nå, så er det at hvis man ønsker å komme fram til en ordning som gir fortsatt noenlunde trygghet for landbruket i Norge, og som er salgbar politisk, må grunnlaget for forhandlingene skjerpes, slik at man holder fast på de intensjonene som jeg syntes også kom fram i den nåværende regjerings memorandum i starten av forhandlingene – dog ikke på langt nær så klart og bestemt som jeg tror den forrige regjering ville kommet til å formulere det. Enhver kan lese dette, det er offisielt gitt uttrykk for det, og det er å finne i «Stortingstidende.»

Når det gjelder den grønne sektoren, som man burde satse på avskjerming for, kan jeg ikke se det annerledes enn at det er forlatt totalt. Det er i svaret til vår delegasjon bare henvist til et nytt prisstøttesystem. Det er ikke spesifisert, så det er umulig å vite hva det går ut på, men poenget er at det ikke aktes fastlagt i tilleggsprotokollen, men først skal diskuteres under den overgangsperiode som man måtte bli innrømmet. Det tror jeg ikke for min del er på langt nær tilfredsstillende.

Men igjen til konklusjonen: Jeg slutter meg til det som representanten Vikan har gitt uttrykk for, og vil ikke bli tatt til inntekt for noen som helst godtagelse av de ordninger som nå er skissert fra Regjeringens side.

Otto Lyng: Jeg vil gjerne nå etter hr. Bortens innlegg få gi uttrykk for at det materialet som Stortinget og Stortingets organer har lagt til grunn ved sin behandling tidligere, er det som har foreligget skriftlig fra de sittende regjeringer.

Jeg har vært medlem av utenrikskomiteen under behandlingen av dette problemet både i 1968, 1970 og 1971 – i 1970 var jeg ordfører for saken. Jeg vil gjerne ha gitt uttrykk for at det memorandum som i dag foreligger, etter min

oppfatning er klart innenfor det mandat som ble trukket opp i innstillingene, og som Stortinget ga sin tilslutning.

Når det gjelder andre spørsmål, var det faktisk med visse nyanser enstemmighet i utenrikskomiteen både i 1968, 1970 og – med ett unntak – i 1971.

Jeg finner behov for nå igjen å understreke at det er på grunnlag av de foreliggende dokumenter til enhver tid, vi har tatt stilling. Det er de vi har holdt oss til. Det er de som må være retningsgivende også i fremtiden, og ikke enkeltuttalelser i Stortinget under en debatt, når man skal vurdere [184] de forskjellige regjeringers syn og fortolkninger når det gjelder hva som ligger til grunn for de fortsatte forhandlinger.

Statsminister Bratteli: Jeg skal ikke forlenge denne debatten noe særlig. Jeg har for min del liten tro på nytten av en mer polemisk formet debatt omkring markedsspørsmålene i denne komite og på dette tidspunkt, men jeg vil gjerne reservere meg når hr. Borten gir uttrykk for at det var de klare formuleringer som preget den forrige regjeringens markedspolitik i de siste månedene. Selvfølgelig kan enkelte medlemmer ha gitt uttrykk for oppfatninger og kan sitere dem. Det sikreste en imidlertid her har å holde seg til, er selvfølgelig de stortingsmeldinger som ble lagt fram av den forrige regjering, men jeg vil her overhodet ikke gå noe nærmere inn på sitatbruk eller annen dokumentasjon i den sammenheng.

Det er nå valgt en forhandlingsmessig hovedlinje i forhold til Fellesskapet. Alle i denne komite vet selvfølgelig at det er enkelte som har distansert seg fra så å si selve formålet med disse forhandlingene med Fellesskapet, representanter som i og for seg ikke er interessert i selve det formål å oppnå slike ordninger at Norge kan fastholde søknaden om medlemskap i EEC. Jeg ser selvfølgelig fullt klar over at her er det delte meninger om en rekke spørsmål, som har Vikan sa, og det får en bare akseptere. Det er jeg helt enig i.

Jeg ville sette pris på når vi står overfor konkrete forhandlinger på spesielle områder, slik det nå er tilfelle, om det allikevel var slik at f.eks. en erfaren mann på området, som hr. Vikan på jordbruksområdet, bidro til å søke å finne de best mulige ordninger innenfor det forhandlingsopplegg som har muligheter for seg, slik det hele nå ligger an.

Det kunne ellers være fristende her selvfølgelig å se den detaljforhandling som foregår, i relasjon til det som nå etter hvert utvikler seg når det gjelder hele situasjonen, som etter hvert etter min oppfatning begynner å få et annet alvor enn den kanskje har hatt tidligere. Heller ikke det skal jeg gå inn på i noen bredde her i dag, men det kan vel sies slik at mens spørsmålet om Norges forhold til Fellesskapet i 10 år har vært et interessant diskusjonstema, står vi nå åpenbart i begynnelsen av en periode hvor ting begynner å skje. Det gjør også at spørsmålene får et nytt alvor når vi selv skal vurdere både hovedspørsmålet og de enkeltspørsmål som melder seg i forholdet mellom Norge og det utvidede fellesskap. Regjeringen legger selvfølgelig stor vekt på at de forhandlingsopplegg den formulerer og følger, ligger innenfor de rammer som er tilrettelagt gjennom Stortingets behandling av saken og gjennom Stortingets vedtak.

Det er fremdeles, også når det gjelder jordbruket, viktige spørsmål som ikke er tilstrekkelig klarlagt gjennom det som hittil foreligger, og for så vidt er det viktigste poeng ved det opplegg som i dag foreligger i et utkast fra Regjeringen, og som skal endelig behandles etter dette møtet, først og fremst dette at en er innstilt på nå å fortsette disse forhandlingene for å få best mulig klarhet også over de gjenstående [185-186] spørsmål, slik at en på dette felt kan nå fram til det best mulige forhandlingsgrunnlag. Tiden begynner jo nå å løpe fort, og en er nødt til her på alle felter å forsøke å få klarlagt hvor vi kan regne med å stå når det gjelder de forslag og de innrømmelser det er mulig her å bringe fra fram Fellesskapets side.

Endelig bare ett ord om dette at det kan synes som om det svar som for noen dager siden ble avgitt i stedfortredermøtet i Brussel, er – skal vi si – noe mer reservert enn enkelte ytringer som kanskje er kommet på litt annen måte i løpet av de siste ukene. Jeg vil for min del tro at bakgrunnen for det simpelthen er at det er landbruk i alle fellesskapsland. Jeg tror det er lett å bringe på det rene at når Fellesskapet behandler spørsmål som nå gjelder hvert enkelt av søkerlandene, særlig der det nå dreier seg om særordninger av forskjellig art, ligger det hos dem formodentlig en engstelse for å komme inn i en utvikling som løsner kompromisspregede ordninger som allerede eksisterer mellom de i dag eksisterende fellesskapsland. På den bakgrunn ser jeg heller ikke så pessimistisk på mulighetene for å føre disse forhandlingene videre, og på de områder hvor vi har særinteresser, å ta et nytt tak for å få mest mulig tilfredsstillende ordninger.

Per Borten: Jeg skal ikke fortsette dialogen her. Det blir sikkert anledning til å gå inn på dette mer i detalj siden, men når statsministeren sier at det ikke var klare formuleringer som preget den forrige regjering på disse punkter, vil jeg overlate trygt til ettertiden å bedømme det. Jeg tror de var atskillig klarere både for fiskerifeltet og landbruksfeltet enn det som nå er fremlagt. Det kan ikke jeg klare å få oversikt over – noen klar oversikt er det i all fall ikke. Jeg har tross alt vært med og diskutert substansen i dette fra 1961 til i dag. Jeg husker noen overlegninger om disse sakene. Jeg husker det var stor diskusjon i denne komite i 1961-62, da vi begynte å diskutere begrepet «varige særordninger». De som er interesserte, kan slå tilbake i referatene. Det var i samsvar med de intensjonene at den forrige regjering prøvde å legge opp et forhandlingsopplegg, og det opplegget tror jeg i hvert fall tåler dagens lys hva klarhet angår, og også tåler å bli sammenlignet med det nåværende.

Jeg vil gjerne vise til de bemerkninger som kom fra daværende landbruksminister Eika. Han hadde bl.a. noen oppklaringsrunder med den nåværende landbruksminister, som bidro til å fortelle hvordan han som landbruksminister så på det.

Formannen: Statsminister Bratteli har bedt om ordet til replikk.

Statsminister Bratteli: Jeg gjentar at jeg er ikke sikker på hvilken verdi akkurat denne side av debatten har, men jeg går ut fra at formuleringer om den

forrige regjerings politikk vil man finne bl.a. i de meldinger som ble lagt fram for Stortinget. Hr. Willoch har i dag sitert fra meldingen i 1967. Jeg innrømmer uten videre at en del av de formuleringer som står der, er meget klare, men jeg er ikke så sikker på at det er så klar sammenheng mellom de formuleringer og en del av det som hr. Borten sa her nå.

[187] Bernt Ingvaldsen: Når det gjelder forhandlingene fremover, er det spørsmål om hvorledes man skal få anledning til her i landet å ivareta våre spesielle interesser med hensyn til landbruket. Jeg er svært opptatt av det, og jeg tror det er riktig å feste oppmerksomheten mer på det.

Jeg tror at det opplegget som Regjeringen er kommet fram til totalt, er formelt bra ved at man først har en prinsipiell uttalelse om vårt forhold til Romatraktaten, så kommer disse erklæringene, og så går man videre nedover i preambler og spesifikasjoner om hvordan ordningene skal gjennomføres. Jeg tror det er heldig at man gjør det på den måten. Norge vil da antakelig etter hvert få anledning til å diskutere ordningene og innrette seg mer som det selv vil. Jeg tror det ville være vanskeligere hvis man skulle ta opp detaljordningene bredt og over hele linjen. Den del av opplegget vil jeg derfor si jeg tror er helt riktig.

Når det så gjelder mulighetene for å få til økonomiske ordninger, har man drøftet mulighetene for å foreta overføringer til jordbruket fra Fellesskapet. Jeg vil også peke på en annen side av saken, som landbruksministeren var inne på, at Norge skal betale atskillig til Fellesskapets landbruksbudsjett. Det skal gå inn i den felles ordning. Det er et meget vesentlig forhold når vi til syvende og sist skal vurdere Norges muligheter og også forpliktelser, og jeg vet ikke i hvilken grad man har oversikt over det nå. Det vil jo spille en viss rolle om vi kan få et nettotilskudd fra Fellesskapet, eller om vi i tillegg til de egne ordningene her i landet, må yte et stort nettotilskudd til Fellesskapet. Jeg går ut fra at Regjeringen er fullt oppmerksom på betydningen av dette. Hvis man kunne si noe nærmere om mulighetene nå, var det bra – hvis ikke, går jeg ut fra at man får det senere.

J.A. Vikan: Bare kort: Statsministeren nevnte at det var enkelte som har distansert seg fra selve formålet med forhandlingene, men han ga ikke uttrykk for at man dermed hadde diskvalifisert seg med hensyn til å uttale seg i de spørsmål som her behandles. Jeg er glad for det.

Jeg tar gjerne mot den oppfordringen som statsministeren kom med om å bidra til løsninger av disse etter min mening overordentlig viktige spørsmål, men det er også et bidrag å skape motforestillinger i en del spørsmål, og det er etter min oppfatning også en del av hensikten med det møtet vi har i dag, at det blir gjort.

Statsminister Bratteli frafalt ordet.

Gunnar Garbo: Jeg kjenner ikke enkelthetene i disse jordbruksforhandlingene så godt at jeg har funnet det rimelig å engasjere meg i meningsutvekslingene her, men for ordens skyld vil jeg gjerne likevel ha sagt at jeg

stort sett er enig i de betraktninger som hr. Korvald gjorde gjeldende i et tidligere innlegg. Det står for meg klart at vi har ikke noe prutningsmonn i relasjon til kravet om at Norge trenger en løsning som sikrer oss muligheten til å styre jordbrukspolitikken i samsvar med norsk målsetting for bosetting og for inntektsfordeling.

[188] Jeg tror også det er verdt å understreke at man nå så vidt jeg forstår, befinner seg i en helt avgjørende fase av forhandlingene.

Hvis Regjeringen i løpet av ukene framover aksepterer ordninger for jordbruk og fiske, har man vel i realiteten også tatt standpunkt til spørsmålet om norsk medlemskap. De ting som da følger etter, vil være av underordnet betydning sammenlignet med det som nå står på dagsordenen. Derfor er det vel i virkeligheten nå Regjeringen står overfor valget. Det er under håndteringen av disse spørsmål vi drøfter i dag at Regjeringen vil måtte avgjøre hvor vidt den skal følge forhandlingsopplegget til siste punktum og komme med forslag om norsk medlemskap, eller om den skal slå over til en annen linje og tilrå Storting og folk å søke en annen og mindre omfattende tilknytningsform. Jeg tror det derfor er nødvendig at Regjeringen hele tiden har dette for øye, at under håndteringen av disse to spørsmålene vil den måtte treffe sitt realitetsstandpunkt, med alt det det kommer til å innebære.

Ingvar Bakken: Jeg er enig med hr. Frydenlund i at Regjeringen og kanskje særlig landbruksministeren har bidratt til å skape en god atmosfære i den forhandlingssituasjon som vi nå er i, i forhold til Fellesskapet.

Vi har fått et klart svar fra Fellesskapet om at de er klar over at vi har spesielle naturgitte forhold både når det gjelder jordbruket og når det gjelder bosettingen, og at det må gi seg utslag i den ordning vi må ha for jordbruket vårt hvis vi skal bli medlemmer. Men jeg synes vi i dag har få holdepunkter for å danne oss et bilde av i hvilken grad og på hvilken måte Fellesskapet er villig til å konkretisere dette. Det er for tidlig å si ja eller nei til om de norske forutsetningene er innfridd eller ikke.

Vi har fått det første utspillet fra Fellesskapet, og vi har i dag fått presentert det første svaret fra Norge. Det må bli forhandlingene i tida framover som kan gi oss et slikt grunnlag.

En meningsutveksling som den vi har hatt i dag, kan selvsagt være verdifull, men jeg tror det er for tidlig å ha noen sikre oppfatninger om dette.

Statsråd Kleppe: Jeg er glad for det som hr. Vikan sa om hans vilje til å delta i en saklig debatt om dette. Jeg tror det er meget viktig at vi hele tiden har en saklig holdning til de problemer det her dreier seg om, og jeg er helt enig med ham i at også motforestillinger er viktige i denne prosessen. Det er ikke minst av den grunn vi har nær kontakt med organisasjonene og med Stortingets organer, slik at vi hele tiden så langt det har vært mulig har kunnet få belyst problemene fra alle kanter.

Vi har selvfølgelig den vanskelighet som hr. Bakken var inne på, at vi foreløpig ikke kan se helt nøyaktig detaljene [189] i dette. Man må på en måte føle seg fram på basis av relativt runde formuleringer på en del punkter, og det gjenstår mye arbeid før vi er framme.

Når det gjelder hr. Garbos synspunkter, er det klart at nettopp dette hensynet å ha styringsmuligheter for å kunne sikre trygghet for bosetting, inntekt osv., er hovedmålsetting for Regjeringen. Det vil jeg gjerne understreke.

Det er på dette punktet vi har følelsen av at vi begynner å få alminnelig forståelse i hvert fall på jordbrukets område. Det som er problemet, er å omsette denne forståelse i konkrete ordninger. Vi har også, som det fremgår av landbruksministerens redegjørelse, bedt om at disse ordningene, innen de rammer som Fellesskapet trekker opp, skal administreres av norske myndigheter. Her har vi også tidligere forutsatt at det skal skje i kontakt med organisasjonene.

Jeg er for så vidt enig med hr. Bakken i at det er for tidlig å si ja eller nei, men vi kan vurdere hva vi synes går i den riktige retning, og hva vi synes ikke går i den riktige retning. Selv om vi ikke konkret på alle punkter kan si at dette er noe endelig og tilfredsstillende resultat, kan vi si at dette synes ut fra vår synsvinkel i all fall å peke i retning av et godt og rimelig resultat. Vi må supplere de offisielle erklæringer med hva vi ellers har fått vite gjennom samtaler og kontakt for øvrig. Vi har hatt ganske omfattende kontaktvirksomhet både i Brussel og her i landet, slik at vi i tillegg til de erklæringer vi har fått – som ofte kan være nokså generelle, foreløpig i all fall – har oppfatninger av i hvilken retning også de andre tenker og arbeider.

Utenriksminister Cappelen: Når det gjelder kontakten med næringsorganisasjoner, vil jeg bare gjøre oppmerksom på at landbruksministeren i går hadde en samtale med formennene og generalsekretærene i de tre jordbruksorganisasjonene, og de stilte seg skeptisk, for ikke å si avvisende, til situasjonen og det som nå foreligger. De uttalte seg da for så vidt bare på egne vegne – ikke i egenskap av formenn i disse organisasjoner, de hadde ikke gjennomgått materialet fullstendig i organisasjonene og styrene, men samtidig inntok de dog den form for saklig holdning som handelsministeren var inne på, slik at man fortsatt vil ha kontakt med dem i den videre utvikling.

I forbindelse med det hr. Garbo sa, kan jeg bare si at selvfølgelig er Regjeringen klar over at vi er inne i en avgjørende forhandlingsfase, og at Regjeringen i løpet av de neste ukene fremover til nyttår vil måtte ta standpunkt til om de ordningene vi kan oppnå gjennom forhandlinger, er slik at vi kan anbefale en løsning på slike vilkår. Det er vi helt klar over. Men jeg vil gjerne understreke at det ikke har vært med sikte på å komme inn i Fellesskapets landbruksordninger vi har søkt om medlemskap. Det er av andre grunner. [190] På den annen side har vi vel alle vært klar over, og det har vel alle regjeringer som har behandlet denne saken også vært klar over, at den fellesskapelige jordbrukspolitik er et avgjørende element i hele fellesskapet. Det har vært meget vanskelig for dem å få det til, og selve landbruksordningen knaker jo også der nede, idet der er – skal vi si –

separatistiske krefter i alle land, eller i alle forskjellige distrikter også i de ulike land. Men for Fellesskapet som institusjon er det ikke bare byråkratene i Brussel – for å bruke det uttrykket – som er oppmerksomme på at hvis deres landbruksordning skal helt undergraves, bortfaller et vesentlig element i hele fellesskapet, og det gjør da sitt til at de vi forhandler med, er meget tilbakeholdne. Etter det inntrykk vi har fått under samtaler vi har hatt med ministrene, tror jeg også det gjelder dem. Ministrene er meget tilbakeholdne og engstelige for at der i de formelle ordninger som nedfelles i dokumenter, nyttes formuleringer som åpenbart ikke har – skal vi si – hjemmel i, eller som åpenbart strider mot regler som gjelder for deres felles jordbrukspolitik. Det er det som er et problem.

Jeg husker at i det siste møtet jeg var til stede før møtet den 17. oktober, var vi ikke sikre på om vi i det hele tatt ville få noen utspill fra Fellesskapet vedrørende jordbruket. Men jeg refererte til at vi nettopp den dagen hadde Ministerrådets formann, utenriksminister Moro, i Oslo, og jeg ga sterkt uttrykk for overfor ham at vi burde komme noe videre og i hvert fall få et generelt utgangspunkt for de videre drøftelser, og det ble da resultatet i møtet den 17. oktober, hvor de kom med den generelle erklæring, og det er den vi bygger den videre forhandling på.

Jeg skal ikke forlenge debatten, men bare bemerke til det hr. Ingvaldsen sa om våre tilskudd til FEOGA og hva vi kan få tilbake, at Regjeringen er fullt klar over at det er et meget stort problem her. Det vil få særlig betydning for de ordninger vi kan få når det gjelder jordbruket. Vi har også i det utkastet som er lagt fram her i dag, sterkt understreket det momentet. Jeg viser til side 4, hvor vi peker på også den økonomiske solidaritet som er et prinsipp for den fellesskapelige landbrukspolitik, og elementer for en delvis felles finansiering.

Det er store beløp det dreier seg om. Dette vedrører ikke bare landbruket og resultatet der, men ikke minst også våre fiskerier og markedsordningene der. Vi skal imidlertid allerede nå være ganske klar over, tror jeg, at det vil ikke være mulig å stille opp et slags budsjett eller pro & kontra mellom oss og Fellesskapet på dette punkt på forhånd, og si at slik blir det i enhver henseende. Det vil neppe være mulig fordi det her f.eks. når det gjelder fisket, er spørsmål om hvorledes markedet kommer til å utvikle seg. Det er – kan man si – en risiko man vil måtte ta, men Regjeringen er fullt klar over at vi under forhandlingene må søke på best mulig måte å sikre oss muligheter for å få midler tilbake.

[191] Bernt Ingvaldsen: Jeg er glad for utenriksministerens uttalelser. Det var imidlertid et spørsmål jeg glemte i sted. Når det gjelder f.eks. fiskeripolitikken, betyr jo de økte salgsmulighetene meget for Norge. Når det gjelder jordbruket, kunne jeg også tenke meg at det ville være en stor fordel på lengre sikt at vi kan bli av med vår eventuelle overskuddsproduksjon på enkelte sektorer og få det garantert av Fellesskapet. Da vil man altså ikke være bundet så stramt til den selvforsyningslinje som man hittil har fulgt. Jeg går ut fra at det hensynet selvfølgelig også er ivaretatt.

Formannen: Ingen flere har forlangt ordet til jordbrukspolitikken.

Det ville vel være hensiktsmessig om vi fikk en liten innføring i hvorledes det står til med fiskeriene, bl.a. på bakgrunn av det som foreligger på vårt bord her i dag.

Utenriksminister Cappelen: La meg bare for ordens skyld få lov til å si at på det dokument som vi her har fått utlevert, står det ikke fortrolig. Jeg nevner dette i forbindelse med at hr. Borten tok opp dette spørsmål i begynnelsen av møtet. På det dokument som vi her har, står det «secret». Det er den meddelelse vi har fått, og det må vi altså holde oss til.

Dessuten vil jeg gjerne få understreke at det dokumentet fikk vi til Oslo ved middagstider i går. Det er oversatt meget hurtig, så det å tas forbehold med hensyn til visse ord og uttrykk. Jeg ville gjerne gjøre oppmerksom på det. Men jeg syntes det var riktig at vi fikk dette dokumentet så fort som mulig, slik at komiteens medlemmer ikke skulle lese dette i avisene på mandag. Hvilke muligheter det er for det, vet jeg ikke. – Men det er på disse premissene jeg legger det fram.

Statsråd Hoem: Også jeg har fått presentert oversettelsen av dette dokument på bordet samtidig med komiteen, og det har selvfølgelig ikke vært mulig å få drøftet dette i Regjeringen på det nåværende tidspunkt.

Det som foreligger, er et utkast til en erklæring som forutsettes presentert på ministerrådsmøtet 9. november. Det er for så vidt det første framlegget som overhodet presenteres fra EF i fiskeripolitikken etter at vi framla våre memoranda av 6. mai og 8. juni i år.

Om det ukast som her ligger på bordet, kan det sies at for så vidt gjelder strukturpolitikken, og herunder fisket innenfor medlemslandenes fiskerigrenser, har kommisjonen basert sitt forslag på det samme hovedprinsipp som ble gjort gjeldende for strukturforordningene av 20. oktober i fjor. Det er denne ordning som Regjeringen gjennom sitt forhandlingsopplegg søkte å få endret slik at fisket innenfor fiskerigrensene for medlemslandenes vedkommende skal forbeholdes de fiskere som er bosatt i kyststrøkene. I det framlegg som nå foreligger, har kommisjonen bibeholdt sitt prinsipp om at fisket innenfor fiskerigrensene skal kunne drives fritt av medlemslandene helt inntil kysten uten hensyn til fiskerigrensene som måtte gjelde for de øvrige land. Man [192] har søkt, ser det ut til, å imøtekomme Norge og for så vidt også de øvrige søkerland ved at det skal iverksettes visse tidsbegrensede overgangsordninger som skal gjøre det mulig for en tid framover å beskytte fisket langs kysten innenfor visse soner for kystbefolkningen.

Jeg vil ikke gå i detalj, men det er ganske klart at det framlegg som foreligger, avviker prinsipielt fra det forhandlingsopplegg som Regjeringen har presentert. Det inneholder ikke de kriterier som kan sikre våre fiskeres og vår kystbefolknings virksomhet i fremtiden, slik at det for så vidt uten videre kan sies at det ikke er noe akseptabelt framlegg som her foreligger for fiskerigrenseproblematikken.

Når det gjelder markedsordningen, er det også tatt med en del elementer fra vårt memorandum av 8. juni. I disse saker har man vist en noe større forståelse og har framkommet med uttalelser som viser at de langt på vei i hvert fall har erklært seg villige til å løse de spørsmål som vi har tatt opp. Det gjelder først og fremst vår anmodning om at produsentorganisasjonene som skal forestå førstehåndsomsetningen av fisk, må få anledning til å gjennomføre obligatoriske omsetningsordninger, slik vår råfisklov påbyr. Denne anmodning er delvis imøtekommet.

Likeledes har man framkommet med en uttalelse som tyder på at vi vil kunne få en tilfredsstillende avtrapping av tilbaketrekkingsprisen, slik at det skal være mulig for Norge å konkurrere på like vilkår med de øvrige markedsland om salg til de sentrale konsumområder i Europa.

Videre er det også gitt et tilsagn om at man er villig til å diskutere en forsvarlig særskilt markedsordning for fiskemel og fiskeolje. Dette er for så vidt positive elementer, uten at man på det nåværende tidspunkt kan si om dette kan føre til fullt ut tilfredsstillende løsninger for oss. Men jeg tror jeg skal være forholdsvis kort siden det ikke har vært mulig å gå gjennom dette, og det er selvfølgelig helt praktisk umulig for Norge å fremme noen fullstendig nye forslag til det ministerrådsmøte som skal holdes på tirsdag.

Det som jeg forutsetter vil bli aktuelt, er at Regjeringen før tirsdag søker å få drøftet dette, og blir enige om på hvilken måte man øyeblikkelig skal reagere når vi eventuelt mottar dette, hvis ministerrådet slutter seg til det opplegg som foreligger fra Kommissjonen.

Statsråd Kleppe: Det har vært forholdsvis kjent i en viss tid at man arbeidet i den retning. Jeg er enig med fiskeriministeren i at når det gjelder markedsordningen, har man fått visse imøtekommelser. Der er for så vidt tingene på gli, det er ikke der problemet ligger. Hovedproblemet ligger i strukturforordningen, eller – for å si det enkelt – fisket innenfor fiskerigrensen. Der har forholdet vært at også Storbritannia har bedt om at fisket innenfor en viss sone skulle forbeholdes kystfiskerne. Danskene har bedt om det samme for Færøyene og Grønland, og bedt om å få en varig ordning der. Det som altså foreligger på dette punkt fra Fellesskapets side, er ikke brukbart grunnlag for forhandlinger. Vi kan overhodet ikke gi oss inn på en slik type resonnement som det står her:

[193] «For anvendelse av felles politikk, utgjør Fellesskapet et eneste økonomisk område innenfor hvilket ulikheter i gjennomføringen av denne politikk bare kan finne sin berettigelse i ulike målsettinger, økonomiske og sosiale forhold etc. og kan ikke være utformet i overensstemmelse med medlemslandenes nasjonale grenser.»

Det er bare en jurist som kan ha skrevet noe sånt. Jeg mener det er mangel på politisk tenking i dette. Det avspeiler at arbeidet har foregått på ekspertnivået. Vi er nødt til å bringe det på et annet plan. På bakgrunn av dette tok jeg en samtale med den engelske markedsminister under EFTA-møtet, og han ser det politiske poeng som for så vidt også gjelder Storbritannia. De er enige med oss, dette er ikke noe

særlig brukbart, og vi kommer til å fortsette å ta kontakt med sikte på å få en ny vri på dette. Vi får i Regjeringen se nærmere på dette. Men slik som det nå foreligger for strukturforordningens vedkommende, er det ikke brukbart, for å si det enkelt. Vi har gjort et ganske stort arbeid for å gjøre norske forhold kjent, så jeg tror at også på dette området er de spesielle miljømessige forutsetninger til stede for en forståelse av våre synspunkter. Det hele er imidlertid forblitt på et nivå hvor den politiske vurdering ikke er kommet sterkt nok inn i bildet.

Det som vi nå kommer til å gjøre på forhandlingsnivået, er å søke å få et nytt startpunkt, så å si, for behandlingen av dette spørsmål. Om De seks vil komme til å si noe om fisket på tirsdag, vet vi ennå ikke. Det er sannsynlig, og jeg synes at på det tidspunkt bør man av hensyn til tidsrytmen gi et svar som gir uttrykk for at vi ikke synes at utkastet på det punkt jeg her snakker om – fisket innenfor fiskerigrensen – er akseptabelt for oss.

Kåre Willoch: Jeg synes det er verdifullt at vi får et dokument tilsendt, selv om det ikke har vært anledning til regjeringsbehandling av det. Det er verdifullt å få supplerende orienteringer her. Men det er vel lett å forstå at på grunnlag av en hastig gjennomlesing av det, og før Regjeringen selv har rukket å drøfte det, er det ikke mulig for meg i hvert fall å gi noen form for reaksjon utover det vi allerede har hørt.

Jeg ville gjerne få spørre om det er noe nytt i den problemstillingen som vi tidligere har snakket om både offentlig og på andre måter, at Fellesmarkedet aksepterer at det enkelte land innenfor sin fiskerigrense fullt ut har jurisdiksjon for så vidt angår bestemmelser om hvilke redskaper som skal brukes, hvilke fartøytper som kan brukes osv.

Statsråd Hoem: Akkurat det spørsmål skulle for så vidt være klart. Det var sagt klart nok i hovedforordningen av 20. oktober i fjor om strukturforordningene for Fellesskapet. Der framgår det klart at det er kyststaten som skal håndheve fiskerirettigheten og kontrollen med fiskeriene innenfor sitt territorium. Men i det framlegg som her foreligger, er det også klart at man søker å binde disse overgangsordningene ved at Fellesskapet i en viss grad når det gjelder unntaksordningene, skal overta jurisdiksjonen. Det er et nytt element som jeg bare vil nevne, og også det gjør selvfølgelig forslaget mindre akseptabelt.

[194] Utenriksminister Cappelen: Jeg går ut fra at vi vil komme tilbake til dette når vi har fått behandlet det, og i hvilken form vi skal reagere. Vi vil så orientere komiteen om våre nye opplegg.

Formannen: Jeg forstår det slik at Regjeringen og de norske forhandlere vil gjøre det klart at de ikke anser grunnlaget for brukbart når det gjelder spørsmålet om fiskerigrensene og forordningene, og at vi ellers får denne saken tilbake.

Når det gjelder det stadium som man nå er kommet på i forhandlingene, og det statsministeren og senere hr. Garbo var inne på i den forbindelse, kan det vel tenkes at vi litt senere bør ha en debatt også under det bredere perspektiv. Jeg

oppfattet det slik at vi i dag har vært innbudt til samråding i det vesentlige om jordbruksproblemene. Vi har fått denne korte orienteringen om fiskeriene. Hvis det skulle være slik at vi neste gang – i hvert fall om ikke særlig lang tid – vil ha behov for en mer alminnelig debatt om dette, vil det da være naturlig at vi kommer tilbake til det. Men jeg går ut fra at dersom det er opplegget, vil vi på forhånd få et vink om det, slik at vi kan forberede oss på det i større bredde.

Utenriksminister Cappelen: Jeg kan ikke tenke meg annet enn at når Regjeringen står foran en avsluttende fase hvor det er spørsmål om «take it or leave it» – for å si det slik – er det klart at Regjeringen vil søke råd i komiteen, slik at man får en drøftelse av det her før Regjeringen tar standpunkt.

Statsråd Kleppe: Jeg vil bare tilføye at i tillegg til forhandlingene i Brussel, er det en rekke andre overveielser som må gjøres, og som Markedsutvalget i dag samordner. Det er en rekke utredninger i gang – noen foreligger allerede. Det er etter min oppfatning interessant stoff. Det foretas bl.a. en utredning om Den økonomiske og monetære union, som vil bli ferdig om ikke så lenge. Jeg vet ikke om dette materialet er sendt f.eks. den utvidede utenrikskomite. Det bør i all fall gjøres. Det er nyttig materiale som etter hvert kommer.

Dette angår også grunnlaget for Regjeringens vurdering. Alt dette vil i sin tid bli sammenfattet i en stortingsmelding som både vil dekke forhandlingene og de øvrige overveininger. En virkelig bred vurdering av vårt forhold til Det europeiske fellesskap må selvfølgelig dekke også andre sider enn forhandlingene. Dette materialet vil vi etter hvert kunne sende ut.

Gunnar Garbo: Når handelsministeren sier stortingsmeldingen, tenker han da på den siste, avsluttende stortingsmelding om forhandlingene som helhet, eller kommer det en melding tidligere?

[195] Statsråd Kleppe: Vi sa i St.meld. nr. 90, som vi la fram i vår, at vi ville legge fram en stortingsmelding i høst. Nå er det blitt en tidsforskyvning, slik at vi ikke kan si nøyaktig når vi vil bli i stand til å legge fram meldingen. Det er mer sannsynlig det blir over nyttår enn før nyttår på grunn av den tidsforskyvning som har funnet sted.

Meldingen vil selvfølgelig, som jeg nevnte, omfatte både forhandlinene og de andre sider av spørsmålet. Det er ikke snakk om en særskilt ny melding. Det er snakk om den stortingsmelding som dekker helheten.

Gunnar Garbo: Forstår jeg riktig: Dette er en stortingsmelding som kommer etter at punktum er satt.

Statsråd Kleppe: Ja.

Gunnar Garbo: Så det blir for så vidt det siste utspillet fra Regjeringen til Stortinget før man eventuelt får folkeavstemningsprosedyren?

Statsråd Kleppe: Vi har funnet det lite rimelig ut over de løpende redegjørelser vi gir, og de debatter en har i Stortinget om dette, å gi særlige stortingsmeldinger. Vi har funnet det mer praktisk å samle dette materialet. Men som sagt, en hel del grunnmateriale blir etter hvert ferdig, og det offentliggjør vi etter hvert, fordi det er viktig for alles vurdering å få det materialet som vi får, på samme tidspunkt som vi får det til rådighet. Vi vil ikke holde på dette grunnmateriale til stortingsmeldingen kommer. Det vil bli offentliggjort etter hvert som det blir ferdig.

Formannen: Dette er viktig å få avklart. Denne stortingsmeldingen tar altså sikte på å være utgangspunkt for Stortingets initiativ når det gjelder en folkeavstemning?

K.J. Brommeland: Man regner vel med en debatt i Stortinget før Regjeringen undertegner en avtale i Brussel. Det kan vel ikke være tilstrekkelig bare å få en reaksjon her i den utvidede utenrikskomite. Jeg har i all fall forstått det slik under besøk der nede at det skal undertegnes en avtale i løpet av året i tilfelle man blir enige under forhandlingene. Man kan vel ikke unngå at det blir en debatt i Stortinget før så langt kommer.

Statsminister Bratteli: Jeg har ikke overveid en debatt om dette akkurat her og nå. Men jeg vil gjerne gi uttrykk for at for mitt vedkommende har det når det gjelder denne saks videre utvikling og den realitetsbehandling i Stortinget som det nå er snakk om, under hele arbeidet stått slik at Regjeringen har både konstitusjonelt og politisk ansvar for å legge saken fram for Stortinget med en tilråding. Det har i all fall for meg stått slik at siktepunktet for dette arbeidet er at når saken er politisk avklart, må Regjeringen legge den fram med sin tilråding.

[196] Utenriksminister Cappelen: Jeg vil bare minne om at da vi utformet vår melding, den som har datoen 21. mai, var ennå ikke de engelske forhandlinger avsluttet. Vi visste ikke hvordan dette ville gå. Vi er nå inne i en fase hvor vi er i forhandlinger. La oss si en stortingsmelding blir presentert 1. desember. Jeg forutsetter at vi da ikke er ferdig med våre forhandlinger. Da å presentere en stortingsmelding og ta en offentlig debatt om disse tingene lar seg ganske enkelt ikke gjøre. Da måtte det være et hemmelig møte, skjønt det er vel lite hensiktsmessig slik som utviklingen i virkeligheten er blitt.

Utviklingen har kanskje gått noe hurtigere enn man regnet med i mai måned. Den melding som Regjeringen nå kommer til å legge fram, må bli sluttmeldingen etter forhandlingene, med Regjeringens tilråding, slik som statsministeren nevnte, og med den begrunnelse som Regjeringen gir for det standpunkt som måtte bli inntatt.

Formannen: Når det gjelder behandlingen videre, har jeg oppfattet det slik at det riktige må være at Regjeringen fullfører forhandlingene og legger fram sin melding som skal tjene som grunnlag for Stortingets initiativ når det gjelder en folkeavstemning. Jeg kan vanskelig skjønne at Stortinget da kan votere over en sak som det etterpå ber folket uttale seg om. Det må vel være slik at Stortinget qua Storting ikke uttaler seg før folkeavstemningen har vært holdt. At de forskjellige partier og de forskjellige representanter vil ha sin mening og være med i debatten, er en sak for seg, men for meg virker det rart å skulle ha Stortinget inne i bildet med en votering først, og så legge saken fram til folkeavstemning. Vi får Regjeringens melding, og partiene og representantene kan ta stiling til den i den offentlige debatt, men Stortinget som forum bør etter min oppfatning ikke komme med en votering før det har sett resultatet av den folkeavstemning det ber om.

Derimot må man selvfølgelig ta stilling til et folkeavstemningstema. Det vil i tilfelle passere Stortinget i voterings form, kanskje også med divergerende syn på utformingen for alt vi vet.

Bernt Ingvaldsen: Dette er et interessant og viktig spørsmål. Jeg har forestilt meg at når Regjeringen har sluttført forhandlingene, og man har kommet fram til et resultat som kan være mer eller mindre tilfredsstillende, må Regjeringen undertegne forhandlingsresultatet, – undertegne enten en avtale, en protokoll eller hva det måtte bli, med forbehold om Stortingets ratifikasjon. Dermed er forhandlingsresultatet på en måte låst fast.

Når det gjelder den videre behandling, er det klart at Regjeringen må forelegge dette for Stortinget. Det blir da spørsmål om ratifikasjon. Stortinget må, når det får saken oversendt, ta standpunkt til om det vil behandle dette straks, eller om det vil avvente en folkeavstemning. Det er etter mitt skjønn opp til Stortinget.

Jeg kunne tenke meg at saken blir sendt utenriks- og konstitusjonskomiteen som har hatt dette tidligere. Den vil legge frem en innstilling for Stortinget, der den f.eks. anbefaler en [197] folkeavstemning. Stortinget vil sannsynligvis vedta det og samtidig anmode Regjeringen om treffe de nødvendige foranstaltninger med en folkeavstemning. Stortinget kan ta sitt standpunkt etterpå.

Det som for meg står noe uklart i øyeblikket, er hva Regjeringen skal sende til Stortinget. Det naturligste og kanskje det enkleste ville være om det var Regjeringens tilråding til Stortinget. Å få en melding på det tidspunkt tror jeg er vanskelig, for en melding forutsetter i grunnen at Regjeringen kommer med sitt standpunkt etter at Stortinget har reagert på meldingen. Slik er jeg tilbøyelig til å se det i øyeblikket. Men dette er en så vidt usedvanlig situasjon at man må overveie den grundig.

Kåre Willoch: Jeg slutter meg til det stortingspresidenten nettopp sa. Det passer, så vidt jeg kan se, godt med det statsministeren sa tidligere. Når forhandlingene er sluttført, må Regjeringen forelegge et standpunkt for Stortinget. Hvorledes Stortinget så skal behandle det som kommer fra Regjeringen, får vi se

nærmere på når den tid kommer. Jeg sikter her til det spørsmål som formannen reiste, om man skulle ta standpunkt før saken sendes til en eventuell folkeavstemning.

K.J. Brommeland: Jeg vil anmode om at dette prosedyrespørsmålet blir satt på dagsordenen for den utvidede utenrikskomite så snart som mulig. Det diskuteres nå i pressen. Det var en artikkel i «Aftenposten» igår, hvor det gikk fram at formannen og sekretæren i utenrikskomiteen hadde forskjellige oppfatninger når det gjaldt dette spørsmålet. Vi hadde en debatt i TV i går om dette. Jeg synes denne komite er det rette forum å drøfte disse ting i. Jeg synes dette spørsmålet må bli gjenstand for en egen drøftelse. Det må bli klarhet i disse ting.

Hr. Ingvaldsen nevnte at saken kunne gå til utenriks- og konstitusjonskomiteen. Hvem som skal behandle saken – om det blir den utvidede utenrikskomite eller den ordinære – er også av de ting man må få klarhet i.

Gunnar Garbo: Hvis Regjeringen – som jeg håper – skulle komme til at den ikke bør tilrå norsk medlemskap i Fellesskapet, inntreer en helt ny situasjon. Hva vi nå diskuterer ut fra, er den forutsetning at det hele konkluderer med at man undertegner en avtale med Fellesmarkedet som forutsetter norsk medlemskap. Da er jeg helt enig med statsministeren i at Regjeringen må legge fram en stortingsmelding som konkluderer med å tilrå medlemskap på de vilkår man har forhandlet seg fram til.

Jeg tror vi trenger å drøfte grundig hvordan Stortinget skal forholde seg. Men jeg vil reservere meg noe mot det som formannen nettopp antydte. Det er selvfølgelig tenkelig at utenrikskomiteen, som vel får saken til behandling, kan si at den i det hele tatt ikke vil uttale seg om realiteten i saken. Det skal holdes en folkeavstemning etc. Jeg tror at det politisk blir veldig vanskelig å få til.

[198] I det øyeblikk Regjeringen har engasjert seg for en løsning, vil det normale være at de i komiteen som er enig med Regjeringen, gir sin tilslutning i premissene til Regjeringens synsmåter og konkluderer med å foreslå at saken vedlegges protokollen, ut fra henvisning til hva de har gitt uttrykk for i premissene. Det vil da kunne være et behov for at det mindretall – eller det flertall – som måtte være uenig, får anledning til å manifestere sitt syn. Jeg tror at i det øyeblikk meldingen er kommet med Regjeringens konklusjon, er startskuddet gitt for hele den realdebatt som må foregå før folkeavstemningen. Det er veldig vanskelig å tenke seg at dette håndteres i Stortinget uten at meningsbrytningen der setter inn for full kraft. Jeg tror man må regne med at det kanskje vil være nødvendig og riktig at det også da utkrystalliseres i en votering i Stortinget.

Bernt Ingvaldsen: Når det gjelder behandlingen fremover, vil jeg gjenta at den bør overveies nøye. Jeg vil gjerne benytte anledningen til å si at for meg forekommer det naturlig at Regjeringen sender en proposisjon til Stortinget med forslag om å vedta. En melding vil normalt bli vedlagt protokollen, går jeg ut fra –

den vedlegges protokollen uten at det treffes noen annen beslutning. Jeg har derfor resonnert ut fra at det bør komme en proposisjon.

Når det så gjelder behandlingen i Stortinget, er jeg enig i at det selvfølgelig kan bli underhåndsdrøftet med Regjeringen. Det er helt klart at det er Stortingets organer som bestemmer Stortingets behandlingsmåte, men det må på en måte koordineres med Regjeringens opplegg.

Dette har ikke vært drøftet inngående i Presidentskapet, men man har vært inne på det. Det kunne vel være naturlig at den proposisjon som eventuelt kommer fra Regjeringen, blir sendt til denne komite – til den utvidede. Det har vært fremgangsmåten også ved en del tidligere anledninger. Da er det Stortingets sak å bestemme hvordan de vil behandle den, om de vil ha folkeavstemning først eller ikke.

Jeg tror at kommer man så langt, går det mer eller mindre automatisk, men hele denne prosedyren vil ta en tid, så det kunne være interessant å få vurdert tidsplan med hensyn til når man kan få gjennomført en folkeavstemning, om hvilken tid man må ha etterpå til realitetsbehandling osv. Jeg vet ikke om det er utenriks- og konstitusjonskomiteen eller den utvidede som skulle ta dette opp, men jeg kunne tenke meg at Presidentskapet kunne overveie å ta kontakt med de forskjellige organer.

Paul Thyness: Jeg vil bare si ganske kort at jeg er enig i de synsmåter som stortingspresidenten har gitt uttrykk for nu. Selv om dette er en sak av en ganske annen rekkevidde enn de vanlige traktater Norge undertegner f.eks. med Tanzania om å unngå dobbeltbeskatning, er det i prinsippet en traktat som skal undertegnes, og det skjer på grunnlag av en proposisjon til Stortinget.

Jeg er også enig i det hr. Brommeland sa, om at det er et ganske sterkt behov for å få en avklaring, og jeg vil henstille til utenrikskomiteens formann at dette spørsmål blir tatt [199] opp, slik at man får hele prosedyren klar så snart som mulig, og at det ikke går unødig tid til spille etter at man har nådd frem til et forhandlingsresultat.

Statsminister Bratteli: Jeg vil ikke fra den plass hvor jeg nå sitter, si hva jeg mener om Stortingets behandling. Det er klart at som politiker har jeg også en oppfatning om det, men det kan jeg alltid komme til orde med på annen måte enn å ta det opp nå.

Når det gjelder spørsmålet om melding eller proposisjon, synes jeg ikke en behøver å spille noen tid på det her. Det vil avhenge helt av den konklusjon Regjeringen finner å måtte gi det dokument som legges fram. Det materialet som skal legges fram fra Regjeringen til Stortinget blir det samme i begge tilfelle. Kommer det da fra Regjeringen et forslag utformet som noe som i og for seg kan vedtas eller forkastes, blir det en proposisjon. En melding har jo bare den konklusjon at saken oversendes til Stortinget, eller hva det står for noe til slutt.

Formannen: Jeg kan kanskje da trekke den konklusjon av det siste ordskiftet vi har hatt, at Presidentskapet, eller jeg sammen med Presidentskapet, prøver å få klarlagt den videre behandling av hele markedssaken.

Før møtet heves vil jeg minne om det jeg var inne på sist, om behandlingen av Mellbye-utvalgets innstilling. Saksordføreren har nå sendt en «note» til komiteen, og jeg vil spørre om det kan passe å ta et møte om den spesielle saken onsdag morgen kl. 9.00, her i den utvidede utenrikskomite – da sender vi en innkallelse.

Forlanger noen ordet før møtet heves?

Per Borten: Et rent praktisk spørsmål. Det er ofte varamenn møter i denne komite nå, og jeg vil spørre om det var mulig at også de kan få eventuelle dokumenter, slik at de lettere kan følge med i forhandlingene.

Formannen: Det skal vi ta opp.

Møtet hevet kl. 11.40.